

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1106869/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק יוסף – נשיא, הרב יצחק אלמליח, הרב יעקב זמיר

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר משה מיטלמן)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד משה פרדס)

הנדון: גט, מזונות, כתובה ותוספת כתובה בטוען 'מאוסה עלי', מורדת ועוברת על דת

### פסק דין

לפנינו ערעור על החלטת בית הדין האזורי ירושלים מיום כ"א במרחשוון התשע"ז (22.11.2016) שבה נפסק בין היתר כי האישה מאוסה על בעלה ולכן יש לחייב את האישה בקבלת גט פיטורין, כי אין לחייב את הבעל בכתובת האישה וכי הילדים יהיו במשמורת האב – זמנית (עד שיגיע תסקיר בנושא).

#### רקע כללי

הצדדים נישאו זו לזה באנגליה בשנת תשנ"ז ולהם חמישה ילדים שאחד מהם בגיר. כעת הצדדים מתגוררים ב[...]

הבעל עובד למחייטו כסופר סת"ם האישה עבדה בעבר כטכנאית רפואית וכיום זה שנה וחצי מפעילה עסק לייבוא צעצועים. בנוסף לכך האישה מקבלת קצבאות שונות מהביטוח לאומי בגין נכותה ובגין הילדים, בסך כולל של כ־6000 ש"ח. בחודש.

בתאריך כ"ט באייר תשע"ד (29.4.2015) פתח הבעל תיק תביעה לגירושין בבית הדין האזורי ירושלים גירושין וכל הכרוך בהם – משמורת והסדרי שהות, מזונות וכו'.

#### טענות הצדדים (בבית הדין האזורי)

##### טענות הבעל

הנתבעת סובלת מדיכאון וחרדות מאז 2001 – כך לפי דוח המוסד לביטוח לאומי.

הוגשו חוות דעת מומחים ואלו גם העידו בפני בית הדין.

1. ד"ר משה בירגר, מנהל השירות הפסיכיאטרי בבאר יעקב – לדעתו האישה סובלת מהפרעה אפקטיבית.

2. ד"ר בונצל – גם הוא דיווח על הפרעה דיכאונית.

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

3. ד"ר טברסקי – על עברה הפסיכיאטרי המתבטא גם בכעסים והסתגרות כהגנה מסבל של חוויות משפילות שעברה כנערה. הוא העיד גם על חוסר יכולתה לתפקוד יציב.

4. הוגשה גם חוות דעת נוספת של ד"ר [ר']. הבעל ביקש לפסול את עדותו מכיוון שאשתו הייתה חברה טובה של אחת מבנותיו, והוא אינו אובייקטיבי.

האישה סבלה ממצבה עוד בהיותה בת חמש־עשרה, ולא מסרו לבעל טרם נישואיהם, "ולא ידע על מצבה הנפשי", גם כשנטלה כדורים בתקופת האירוסין שלא בידיעתו.

הצדדים חיים בנפרד – זה יותר משנתיים, לאחר שהאישה עזבה את הבית, ליחידה נפרדת. הבעל גר בבית והאישה גרה ביחידת דיור.

לדברי הבעל הוא דואג לילדים בתפקוד מלא כאב וכאם, והאישה אינה מתפקדת כאם כלל ועיקר בכל תחומי החיים המשותפים – כולל העדר יחסי אישות ואי־הליכה לטבילה במקווה – גם לאחר שחזרה תקופה קצרה לבית חזרה בהוראת בית הדין.

לדבריו, האישה אף תקפה אותו ביום ז' בתמוז תשע"ו (13.7.2016) באלימות פיזית, ובמהלך התקיפה תקפה גם את הילדה הקטנה [...] ועקב כך נעצרה, נלקחה לחקירה במשטרה ונאסר עליה להיכנס לבית במשך חמישה ימים וליצור קשר עם הבעל במשך שלושים יום.

האישה מקללת ומתפרצת בזעם כלפי בעלה, וקוראת לעברו "נאצי", "תישרף בגיהנום יחד עם האימא שלך".

### טענות האישה

האישה מכחישה שתקפה את בעלה. לדבריה, תלונתו הייתה תלונת שווא והיא לא נעצרה בעקבותיה. לדבריה, הלכה למקווה ולא עזבה את הבית מעולם. היא גרה ביחידת דיור רק משום שבעלה דורסני ופוגעני ומקלל אותה בפני הילדים.

לדבריה, את קצבת הנכות היא מקבלת בגלל שתי בעיות פיזיות ולא נפשיות – בשל ההריונות והלידות נוצרה בעיה פיזיולוגית בפעילות המעיים.

לדבריה, בחוות הדעת שנתנו ד"ר בירגר וד"ר בונצל בפני בית הדין נאמר כי יש יכולת לשמר את המצב הקיים באמצעות הטיפול התרופתי. האישה גם דחתה את פסילת חוות דעתו ד"ר [ר'], וטענה כי היות ביתו חברה טובה שלה – אין בה כדי לפסול את חוות דעתו.

לדבריה, לא הוכחה טענת מאיסות.

האישה מסתמכת על ד"ר טברסקי ועל הרב סילבר שציינו שלדעתם אין הבעיה בין בני הזוג, אלא הבעיה היא אישית של הבעל, והיא עילה לגשת לרופא ולא לגירושין.

לכן התביעה לדבריה, היא עלילה, ומבקשת לדחות את תביעת הגירושין.

### פסק דין

בית הדין האזורי ירושלים פסק ביום כ"א במרחשוון התשע"ז (22.11.2016):

לאחר העיון, בחומר שבתיק – בסיכומים, ובעדויות שבתיק, בית הדין פוסק:

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

א. האישה מאוסה על בעלה, ולכן יש לחייב את האישה בקבלת גט פיטורין, בהיותה מאוסה עליו באמתלא מבוררת. כמו שנפסק בהיכל יצחק (אבן העזר א סימנים ב, ג, ד) וכן בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ד סימן כא).

ב. האישה מקללת את בעלה.

ג. אין האישה רוצה לחיות עמו ואין חיי אישות.

ד. אין לחייב את הבעל בכתובה במיוחד לאחר שתקפה וקיללה אותו.

ה. כיון שאין האישה מסוגלת לטפל בילדיה, והאב הוא המטפל בילדים, והילדים גרים עם האב ומטפל בהם [...] במכתבה של האישה כתבה [...] שהאב יהיה אחראי לילדים, לכן הילדים יהיו במשמורת האב זמנית עד שיגיע תסקיר בנושא.

ו. יש לקבוע מועד לסידור גט פיטורין ולהזמין.

על פסק דין זה נסוב הערעור.

### הערעור

להלן טענות הצדדים בהליך שבפנינו כפי שהן עולות מכתבי התביעה, ומהדיון בערעור שהתקיים מיום ו' בניסן התשע"ז (2.4.2017), ובסיכומים שהוגשו לאחר הערעור.

### טענות המערערת

כל טענות הבעל בבית הדין האזורי לא רק שלא הוכחו, אלא שאף נסתרו בעדויות. סוגיית משמורת הילדים לא נדונה כלל. כל דברי הבעל הם שקרים, הצדדים גרים יחד בשנה וחצי האחרונות, לפני כשנתיים השתמשה המערערת ביחידה הצמודה לדירה כמקום מפלט ומרגוע לתקופה קצרה, אך לא עזבה את הבית ולא את הטיפול בילדים. בתסקיר שהגישה העובדת סוציאלית הדגישה: "[...] מאחר שההורים חיים יחד בבית אחד, אין מקום להמלצה על משמורת."

אכן נכתב בתסקיר העובדת סוציאלית כי הילדים מתארים קשר טוב וחזק עם האב, אך זאת משום שסמכותה של אימם עורערה בשיטתיות ונלקחה ממנה על ידי אביהם. הבעל אומר שהאישה לא מסוגלת לטפל בילדים אך ההפך הוא הנכון: האישה נמצאת עם הילדים כל היום בבית ומטפלת בהם, בשעה שהבעל מגיע לבית רק בשעות הערב המאוחרות.

גם הסתמכות בית הדין קמא בהחלטתו על מכתב (שצורף על ידי הבעל כנספח א5) שכתבה האישה בכתב ידה שמשמורת הילדים "כבר לא סוגיה" כי היא עוזבת מיוזמתה "והבעל ממילא אחראי על הילדים" אינה צודקת, משום שלא ניתנה לה הזדמנות להשיב על אותו מכתב. אילו היה ניתן לה להשיב היה ברור לבית הדין לא רק שאין להסתמך על המכתב אלא שהתנהגות של הבעל הביאה לכתיבתו על ידי השפלתה ורמיסתה של המערערת בפני הילדים. בית הדין קמא היה צריך לתהות כיצד הגיעו הדברים למצב שבו נכתב המכתב.

אם המסמך בעל חשיבות רבה כל כך מדוע לא הציגו הבעל באחד הדיונים? המסמך היה ברשותו של הבעל מט"ו באב תשע"ה (31.7.2015) – כמה חודשים לפני הדיון הראשון שהתקיים ב"ב במרחשון תשע"ו (25.10.2015).

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

האישה מתעקשת על אי מתן משמורת זמנית לבעל בנימוק כי יש סיבה להאמין כי החלטה קבועה לגבי משמורת תתקבל על בסיס אותם עיוותים. יתרה מכך, להחלטה על משמורת זמנית כבר יש השפעה מהותית על האישה, בניגוד להלכה ולחוק. הבעל ניצל את מעמדו כבעל משמורת כדי לתבוע קצבאות ילדים וגמלת ילד נכה!

יש לתמוה גם כיצד מפסידים כתובתה של האישה בהסתמך על טענות הבעל כי האישה קיללה אותו והכתה אותו, בשעה שטענות אלה הוכחו ולא הוכחו בדיונים בבית הדין האזורי. הבעל משתמש שימוש נלוז באירוע שהייתה בו מעורבות משטרתית כדי להוכיח שהאישה הייתה אלימה, ושהמשטרה עצרה אותה ושחררה אותה בתנאים מגבילים, בעוד כל זה היה נוכח תלונת שווא של הבעל – עדות לכך היא שהתיק נסגר בד' בטבת תשע"ז (2.1.2017) כמצורף בכתב הערעור.

טענת הבעל כי לאישה יש דין מורדת שכן עברה להתגורר ביחידת דיור הסמוכה לבית אינה נכונה. האישה עברה לגור ביחידת הדירור בח' במרחשוון תשע"ה (1.11.2014) מתוך כוונה ברורה לשהות בבית בשעות היום כדי לטפל במשק הבית ובילדים, ובכל שבת. במציאות חזרה האישה להתגורר בבית ביום שישי ט' בתמוז תשע"ה (26.6.2015), כלומר לאחר פחות משמונה חודשים. היא טבלה, אך זכתה להתעלמות מוחלטת מצד בעלה, עד כדי כך שסירב לקחת חפץ מידיה. עזיבתה את הבית למשך אותה תקופה, הייתה בהתאם לייעוץ שקבלה עקב התנהגותו של הבעל שנבעה מהפרעת אישיות, כאשר הבעל התחיל ללכת לייעוץ, הוקל לאישה מאוד וכשהטיפול התחיל להועיל והתנהגות של הבעל השתפרה, התאפשר לה לשוב הביתה.

טענת הבעל כי האישה סובלת מדיכאון וחרדות מאז 2001 – כך לפי דו"ח המוסד לביטוח לאומי. טענה זו טועה מיסודה כאשר במציאות היו רק שני אירועי דיכאון יחידים סביב שתי לידות. הבעל הוא שמנסה לצייר את האישה כמשוגעת. הרופאים שנתנו חוות דעת לביטוח לאומי העידו כי חוות דעת שהם כתבו זה לצורך הביטוח הלאומי וכפי שאמר המומחה ד"ר בונצל בעצמו בחקירתו (בדיון ביום כ' באדר ב' התשע"ו – 30.3.16 – ראה בפרוטוקול עמוד 2 שורה 39):

[...] אני חייב להדגיש שחוות דעת למוסד לביטוח לאומי – לא כל פעם אפשר להשתמש בהם בתור עדות [...] אנו כותבים קרוב לאמת כמה שאפשר [...] ומנסים לפעמים לנפח [...]

אשר לטענתו כי "כבר בהיותה בת חמש־עשרה סבלה מאפיזודה דיכאונית שהתבטאה בעצב" וכי לא ידע על כך דבר בעת שנישא לאישה – טענה זו מופרכת מיסודה שכן הבעל לא ידע דבר כי לא היה על מה לדעת: לאישה לא היה שום אבחון לפני הנישואים וכמו שהוכחו הדברים באמצעות מכתב מהרופא היחידי אצלו ביקרה בשנים שטרם נישואיה. האדם היחיד ש'אבחן' אצלה מחלת נפש כלשהי לפני לידת ילדה הרביעי הוא בעלה.

אין זה נכון שהבעל מואס באשתו.

טענת הבעל כי כפי שהוכח בדיון בית הדין האזורי בעדות המומחה ד"ר משה בירגר (ראה פרוטוקול מיום כ' באדר ב' תשע"ו – 30.3.2016, שורות 221–226) כי נטילת כדורים נגד הדיכאון גורמת לירידה ביחסי האישות בין האישה לבעלה וכן כל הציטוטים הנוספים מהרופאים שבהם נזכר הדבר כאחת מתופעות הלוואי הם ספקולטיביים ותאורטיים. ד"ר בונצל המכיר את האישה מהשנים האחרונות מציין שאין היא סובלת כלל מתופעות לוואי מהתרופות שהיא נוטלת. ההפך הוא הנכון, הבעל הוא הסובל מתפקוד ביחסי האישות ולכן הוא נוטל כדורים לטיפול, וכפי שהוכח בדיון בית הדין האזורי (ראה פרוטוקול מיום כ"ד בסיוון התשע"ו – 30.6.2016, שורה 45)

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

בעדותו של הרב אייזיק סילבר, וכפי שהודה בכך בא כוח הבעל בדיון בערעור (ביום ו' בניסן התשע"ז – 2.4.2017, ראה בפרוטוקול שורה 210). מנטילת כדורים אלו מוכח שהבעל לא מאס כלל באשתו וההיפך הוא הנכון, וכמו שמוכח גם בכתב תביעת הגירושין של הבעל בבית הדין האזורי שהאישה מורדת, ואי העלאת הטענה של מאיסות בבית הדין אלא רק בסיכום המשיב.

האישה לא התנגדה ואינה מתנגדת לקיים יחסי אישות עם הבעל.

בעיות האישיות של המשיב והצורך שלו לטפל בהן, הן אלה שהיו צריכות לעמוד במוקד התיק. האישה היא שסבלה משנים על גבי שנים של תקיפה מילולית רגשית וגופנית. בטיפול זוגי התברר שהבעל סובל מהפרעת אישיות הגורמת לו להתנהג כמתואר, כפי שנכתב על ידי ד"ר טברסקי.

### טענות המשיב

המציאות היא שהבעל לא שונא את אשתו אבל הוא לא יכול לחיות איתה, היא אישה חולה, וכמופיע בתסקיר הרווחה שמדובר באם אוהבת אבל סובלת מבעיות בקיבה וממיגרנות ושלדבריה היא מטופלת, והיא סיפרה שמתמודדת עם מחלת הנפילה.

היו הוכחות בדיונים בבית הדין האזורי, נחקרו הרופאים עד בלי די, נקבע מפורשות בעדות המומחים בדיון בבית הדין האזורי (ראה בפרוטוקול מיום כ' באדר ב' תשע"ו – 30.3.2016 שורה 176 ואילך) כי האישה סובלת מדיכאון עם יציבות וכן בהמשך הדיון (שורה 221) העיד רופא מומחה שהאישה סובלת ממחלת דיכאון שחוזרת על עצמה.

הבעל בכתב תשובתו משיב באורך כי האישה דיכאונית עם יציבות יחסית, עם סכנה של תקיפת דיכאון חוזרת ונשנית, ולכן היא נוטלת תרופות פסיכיאטריות באופן קבוע.

טענת האישה שהבעל לקח כדורים לשיפור יחסי האישות ביניהם ומוכח מכך שהבעל לא מואס באשתו אלא ההפך הוא הנכון – טענה אבסורדית היא שכן הבעל נטל כדורים אלו בתקופה שעדיין היו יחסי אישות ביניהם, והבעל עשה זאת משום התפקוד הירוד ביחסי האישות מצד האישה עקב נטילת תרופות לייצוב מחלת הדיכאון שממנה היא סובלת הפוגעים בחשק האישי, וכמו שהעיד על כך רופא מומחה בדיון מיום כ' באדר ב' תשע"ו (30.3.16). אין זו שאלה אלו כדורים הבעל לקח, המציאות היא שבפועל הפעם האחרונה שבה היו יחסי אישות בין הצדדים הייתה בחודש אוגוסט 2014 "היינו למעלה משנתיים וחצי שאין יחסי אישות". האישה מרדה בבעלה, וכל התנהלותה ומצבה הנפשי גרמו לבעל למאוס בה.

הבעל טוען כי אין סיכוי לשלום בית אחרי ניסיון של הרבה שנים, כבר פעמיים הלכה האישה לטיפול והדבר לא עזר, הבעל השקיע הרבה כסף במטפל "הכי יקר" – ד"ר טברסקי.

האישה מכה ומקללת את בעלה, וכמו שהעיד הבעל מספר פעמים בבית הדין קמא בנוגע לתקיפות ואלימות של האישה. כמו כן בידי המשטרה מסמך המתעד אירוע שבו האישה הורחקה מהבית לחמשה ימים, טענת האישה כי תלונתו תלונת שווא – טענה שקרית היא שאילו כך היה לא הייתה האישה נעצרת.

האישה גרה שנתיים וחצי ביחידת דיור ששייכת גם לבעל, האישה עזבה את הבית על דעתה בלבד, האישה העידה בעצמה בדיון בערעור (ביום ו' בניסן התשע"ז – 2.4.2017, פרוטוקול עמוד 2 שורה 44) כי במשך שמונה חודשים מחודש נובמבר 2014 ועד יוני 2015 "היינו לבד", האישה לא טבלה ללא כל סיבה ועל דעתה בלבד, לא בהדרכת הרב סילבר ולא בלית ברירה, וכפי

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

שהוכח בדיון בבית הדין האזורי (פרוטוקול מיום ו' בתמוז תשע"ז – 30.6.2017 שורה 47) בעדות העד מטעם האישה הרב סילבר כי הוא 'הכריח' אותה ללכת לטבול במקווה. מאז ועד היום האישה מתגוררת לסירוגין ביחידת הדיור לפי גחמותיה. גם לשיטת האישה הצדדים אינם חיים יחד בבית בחדר מגורים אחד אלא בחדרים נפרדים.

ההחלטה למשמורת זמנית מתבססת על תסקיר הרווחה שהוגש לבית הדין ביום כ"ד באייר תשע"ו (1.6.16) שבו נאמר כי "הילדים והאם נמצאים בנתק מתמשך, ומקומה של האימא הוקטן ואף נעלם כמעט לחלוטין מחיי הילדים". דברי התסקיר ועדויות הילדים מלמדים כי האישה לא מסוגלת לטפל בילדיה, וכמו שכתבה גם בכתב ידה שהיא עוזבת את הבית ואת הילדים והם יהיו באחריות האב. לטענת האישה שהמכתב אינו מוכיח כלום, משיב הבעל: המכתב הוא הוכחה לכך שהאישה סובלת מחוסר יציבות נפשית.

דברי האישה כי היא המטפלת בילדים הם שקריים ומוכחשים. האישה לא מטפלת בבית למעט בעצמה, האב עושה הכול לבדו ומטפל בילדיו לבדו בעזרת הבנות הגדולות וכפי שהוכח בבית הדין קמא.

הבעל אינו מכחיש כי לשעבר היו ניסיונות למשא־ומתן ולהגיע לשלום בית באמצעות הסכם, אולם משעה שהאישה לא קיימה את חלקה בהסכם, הבעל פעל בהנחיות הרבנים שהתוו את ההסכם להגיש תביעת גירושין. כיום כבר אין כל מקום וסיכוי לשלום בית וגם האישה אינה מעוניינת בכך.

### דיון והכרעה

#### דעת הרב יצחק יוסף – נשיא

לפנינו ערעור שבו ירד בית הדין לפרטי פרטים בטענות שיש בין הצדדים העולה מהסיכומים ומכתבי טענותיהם באורך, המעיין בפרוטוקול הדיונים שנערכו בבית הדין האזורי ובסיכומי הצדדים יראה נכוחה את חוות הדעת של העדים שהתקבלו מגורמים שונים שהצדדים פנו אליהם במצוות בית הדין בטענת מאיסות הבעל באשתו משום מצבה הנפשי והפיזיולוגי.

#### סוגיית הגירושין או שלום הבית

מסקנת בית הדין הגדול היא שאכן עדיין יש מקום לדון לתביעת שלום הבית של האישה, אם עדיין עומדת על הפרק, לו ייעתר הבעל וייתן סיכוי לשלום.

מכל מקום בעניין נסיבות תביעת הגירושין, אנו מקבלים את האמור בפסק הדין קמא. גם אם נאמר כי אין האישה נושאת באחריות המלאה והבלעדית להרס חיי הנישואין באשר לטענתה הבעל הוא הגורם לכך, מכל מקום לאחר שנים של פירוד ומאבקים בין הצדדים – מוצדקים ככל שיהיו – נראה שלפחות מצד הבעל יש כאן מאיסות מוחלטת באישה, שלא ימצא רופא אומן שיצליח לרפא.

בנסיבות אלו יש לפסוק כפסיקת בית הדין קמא וכתביעת הבעל לחייב את האישה בגט, וכדעת הפוסקים שסוברים שבבעל שטוען מאיס עליי, לדברי הכול האישה חייבת לקבל את גיטה.

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

לעניין טענות האישה באורך כי אין שום מאיסות מצד הבעל וההפך הוא הנכון: בית הדין מבהיר כי הנושא של מאיסות באמתלא מבוררת נדון בדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים ומדבריהם עולה שמאיסות באמתלא מבוררת תלויה כפי עיני ראות עיניי הדיינים.

ובקציר האומר נציין חלק מדברי הפוסקים בעניין זה וכאשר הובאו שיטות אלו בפסקי דין רבים הנהוגים בבתי דין הרבניים (באופן ההפוך ממקרה דגן שהאישה טוענת למאיסות בבעל והוא הדין להיפך כמקרה דגן):

דעת הב"ח (אבן העזר סימן עז) וכן הכריע בתשובת חוט משולש דאין צורך שתוכיח האישה את טעם המאיסות לפני בית דין ודי שתטען טענת מאיס מטעם הגיוני ואף שאינה יכולה להוכיח כן ואף שהבעל מכחישה. וטעם הדבר הוא מחמת שמלכתחילה כל דין טענת מאיס נאמר בטענת האישה וללא הוכחה, אלא שאם אין האישה יכולה לנמק טענתה או שטוענת דבר שאינו ברור – יש לחשוש להערמה ואין בה דינא דמתיבתא. אמנם דעת הבית שמואל (שם סעיף קטן לג) והחלקת מחוקק (שם סעיף קטן לג) שפירוש אמתלא מבוררת הוא בירור בעדים (או – לחלקת מחוקק – באופן שניכר ונראה בעיני בית הדין), ואם אינה יכולה לברר על ידי עדים – אף אם טענתה נראית הגיונית – מהני רק (לעניין ההשלכות הממוניות של טענה זו) "אם תפסה".

וזה שכתב הבית שמואל דבעי בירור על ידי עדים – נראה דלא כתב כן בדווקא, אלא שיתברר הדבר לבית הדין (וכדברי החלקת מחוקק) שהרי הבית שמואל עצמו (בסעיף קטן כז) נקט: "אם נותנת אמתלא מבוררת ונכרת לבית הדין שהוא אמת" ולא הזכיר עדים. גם בקיצור הדינים, כשדן לגבי אמתלא מבוררת כתב: "ואמרה טענה מבוררת ומבררת דבריה", ולא הזכיר דבעי בעדים. אלא שכשנקט מה לא נקרא טענה מבוררת, כתב: "ואם אינה יכולה לברר דבריה על פי עדים אז הוי טענה שאינה ברורה", והיה נראה לומר כי עדים דנקט לאו דווקא, וכל שבית הדין משוכנע כי באמת 'מאיס עליה' הרי שיחשב לטענה מבוררת. ועיין בלשכת הסופרים (הגהות מהחתם סופר ומהכתב סופר הובאו בסוף השולחן ערוך) ש'עדים' שנקט הבית שמואל – לאו דווקא.

ובאמת, במקור הדברים שהוא דברי מהר"ם לא מוזכר דבעי עדים וכך לשונו בהגהות המרדכי כתובות (אות רצ): "ודווקא בנותנת אמתלה אמתית למה מורדת עליו".

ועוד שם: "דלא מקרי אמתלה אלא כשנותנת אמתלה המבוררת לטובי העיר".

אמנם עיין בשו"ת דברי מלכיאל (חלק ג סימן קמה) שכתב דכאישה מבואר בפוסקים (בסימן עז) דבעינן טעם מבורר כגון מחמת חולי או שהולך בדרך רע ומאבד מעותיו עיין שם, וגם שיהיה הבירור בעדים עיין שם, אבל לא כהא דנידון דידן שאין הטעם מבורר.

ושם איירי בעניין שהאיש עזב את הבית "כמו ארבע עשרה שנה", ואינו מוכן לחזור באומרו שמאיסה היא עליו, והחשיב שם הדבר כטעם שאינו מבורר. ולפי מה שנראה בפשטות לא כך מדברי הפוסקים, דלא מבעיא לשיטת הב"ח והחוט משולש דכל עניין הבירור הוא לאפוקי מחשש עורמה ואין צורך להוכיח כן, אלא אף לשיטת הבית שמואל נראה כי כל שיוכח הדבר לבית הדין סגי בהכי, ואין לנו לאפוש פלוגתא מאחר שברור כי מלכתחילה לא נאמרה התקנה באופן של הוכחה, וכל הבירור הוא כדי לאפוקי מחשש ערמה אם כן מסתבר כי במקום שהדברים ברורים לבית הדין סגי בהכי.

ועיין גם בשו"ת בית אפרים (אבן העזר סימן קכו) שכתב שאין צורך להוכחה בעדים.

ועיין בשו"ת יביע אומר (חלק ג אבן העזר סימן ח אות ב) שכתב ליישב בשם המהרימ"ט (חלק ב אבן העזר סימן מ) דלעולם אין האישה צריכה לתת טעם לדבריה למה הבעל מאוס עליה כדברי



# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

הרשב"א בתשובה, אך מכל מקום "בית הדין צריך להכיר ולבחון מדבריה שכן הוא האמת" שהוא מאוס בעיניה וכמבואר בתשובת הרשב"א שהביא הבית יוסף עד כאן דעתו.

בתיק שלפנינו בית הדין הגדול רואה כי יש בסיס נרחב לטענות הבעל שהוא מואס באשתו באמתלא מבוררת, אלא שיש לציין ולהדגיש כי בירור טענות הצדדים בנושא זה מבוססים בעיקר על התרשמות ישירה יותר בבית הדין האזורי (מהתרשמות בית הדין הגדול כערכאת ערעור) והתרשמות זו הייתה מבוססת על ראיית הצדדים בדיונים ומהעדויות שנשמעו מפי הרופאים והיועצים, שהבעל מואס באשתו בכנות ויש לו אמתלות הנראות לבית הדין כולו. משום כך אין בית הדין הגדול רואה מקום להתערב בחלק זה של פסק הדין – חיוב האישה בגט משום מאיסות – ולדחות את הראיות מגופן של עדויות כאשר יש ויכוח בין הצדדים בפרשנות העדויות והנסיבות וכעולה מטענות הצדדים ומהסיכומים.

### סוגיית המשמורת הזמנית

האישה מערערת על החלטת בית הדין האזורי כי הילדים יהיו במשמורת האב – זמנית – עד שיגיע תסקיר בנושא זה, וטוענת כי אין מקום לפסיקת זו בשעה שבית הדין נימק את החלטתו גם באמור במכתבה של האישה. לדבריה, ההסתמכות על כך אינה צודקת משום שלא ניתנה לה הזדמנות להשיב על אותו מכתב.

אמת שטענה זו – יש מקום לדון בה, מדוע לא קבע בית הדין האזורי דיון הוכחות במכתב זה. מכל מקום אחר העיון, החלטת בית הדין האזורי נכונה כאשר קבע בהחלטתו את משמורת האב – זמנית עד שיגיע תסקיר בנושא, משום שכך נראה בבירור מדוח העובדת הסוציאלית בעניין הקשר שבין הילדים להורים כאשר הילדים מעידים על קשר עם האב יותר מעם האם, ובפרט שהחלטה זו בנושא זה היא החלטה זמנית.

### סוגיית הכתובה

לעניין החלטה בית הדין האזורי כי אין לחייב את הבעל בכתובה במיוחד לאחר שתקפה וקיללה אותו:

אחר העיון בהחלטה זו, בית הדין הגדול רואה מקום לטענות האישה, שלא התקיימו הוכחות לכך וכמוכח בדיונים שנערכו בבית הדין קמא:

בדיון ביום י"ב במרחשוון התשע"ו (25.10.2015) נאמר (שורה 86 לפרוטוקול ואילך):

בית הדין: האם בשבת את בבית?

האישה: אני רציתי להיות אבל הוא מקלל אותי בפני הילדים, אני בישלתי עבורם את ליל הסדר, ואני ישבתי לבד כליל הסדר וגם בראש השנה לא הייתי איתם, הוא רוצה להוציא אותי מהבית, בחורף שברתי את הרגל ובקשתי ממנו כסף למונית ולא נתן לי זה אכזריות שלו

ובהמשך (שורה 121 ואילך):

הבעל: היא אמרה לי [ש]הלוואי שיירו בי.

בית הדין: האם אמרת לו דבר כזה?

האישה: אני לא יודעת על מה שהוא מדבר, אני לא אמרתי לו דבר כזה.



# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

בדיון ביום י"ט בטבת התשע"ו (31.12.2015) נאמר (שורה 11 לפרוטוקול ואילך):

בא כוח הבעל: שבוע שעבר היה ויכוח קולני בבית, היא הכניסה לו אגרופ.

בית הדין: מי ראה שנתנה אגרופ?

הבעל: יכול להיות שהילדה שלי.

בית הדין: בת כמה היא?

הבעל: היא בת שתיים-עשרה.

בית הדין: האם אתה מוכן שהיא תבוא להעיד?

הבעל: אני לא מוכן.

ובהמשך (שורה 54 ואילך):

בית הדין: את הכנסת לו אגרופ שבוע שעבר?

האישה: לא, הוא הרביץ לבת שלי – בת שש-עשרה.

בית הדין: האם נתת לו אגרופ?

האישה: לא, כל מילה שלו היא שקר.

בית הדין: אם הוא שקרן למה את צריכה אותו?

ובדיון ביום כ' באדר ב' התשע"ו (30.3.2016) נאמר (שורה 309 לפרוטוקול ואילך):

בית הדין: האם אתה 'שלם עם זה', להתגרש?

הבעל: כן, יש לה התפרצויות, אתמול בלילה אמרה לי [ש]אני מטורף.

בית הדין: בלי סיבה?

הבעל: ברור, בלי סיבה.

בית הדין: האם את אמרת לו אתמול שאתה משוגע?

האישה: לא, שאלתי אותו שאלה שהוא הולך להגיד לדיינים.

ובהמשך (שורה 328 ואילך):

בית הדין: האם אמרת לו "אתה משוגע"?

אישה: לא אמרתי.

בית הדין לבעל: יש לך מישהו ששמע את זה?

בעל: אני מתעלם ממה שאומרת.

בית הדין: אתה אמרת שאתה יכול להביא את הבת?

בא כוח הבעל: הוא לא מעוניין לערב את הילדים.

בעל: אני מוכן להביא את הילדים, אבל שיהיה מילה שלי מול מילה שלה, למי להאמין?

הנה, המעיין בכל הדיונים הנ"ל יראה נכוחה כי הן אמת שהבעל טען שהאישה מקללת ומרביצה, אבל זאת אכן רואים בבירור, שהאישה הכחישה על כך בתוקף, וראיות הבעל לכך לא הוצגו בפני בית הדין האזורי.

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

אשר לטענת הבעל כי בידי המשטרה מסמך המתעד אירוע שבו הורחקה האישה מהבית לחמישה ימים ושטענת האישה כי תלונתו תלונת שווא – טענה שקרית היא שאם כן האישה לא הייתה נעצרת: יש לציין כי עובדה זו אומנם נכונה שהאישה נעצרה אבל אין בה הוכחה לכך שהאישה הכתה את בעלה, שכן התיק נסגר מחוסר ראיות ביום ד' בטבת תשע"ז (2.1.2017) כמצורף בכתב הערעור.

### מסקנות

מכל האמור נראה לפסוק כי:

- א. ערעור האישה על החלטת בית הדין האזורי לחיובה בגט משום מאיסות באמתלא מבוררת – נדחה;
- ב. ערעור האישה על החלטת בית הדין האזורי למשמורת האב זמנית עד שיגיע תסקיר בנושא משמורת – נדחה;
- ג. ערעור האישה על החלטה בית הדין האזורי כי אין לחייב את הבעל בכתובה, במיוחד לאחר שתקפה וקיללה אותו – מתקבל. ויש לחייב את הבעל בסך כתובתה.

### הרב יצחק יוסף – נשיא

### דעת הרב יצחק אלמליח

לאחר שעיינתי במה שכתב כבוד הנשיא אני רואה צורך להרחיב את היריעה בנקודות דלהלן:

- א. הטוען 'מאיסה עלי' – האם יכול לגרשה בעל כורחה?
- ב. הטוען 'מאיסה עלי' ורוצה לגרשה והיא אינה רוצה – האם פטור ממזונות כיוון שהעיכוב ממנה?
- ג. מה הדין כשטוען 'מאיסה עלי' ונתבררה טענתו?
- ד. מהי הגדרת 'אמתלא מבוררת'?
- ה. האם יש חילוק בדין זה בין המנוע מלגרשה מכוח תקנה לבין המנוע מכוח שבועה?
- ו. האם פטור ממזונות גם כשלא פרע לה כתובתה?
- ז. הטוען 'מאיסה עלי' – האם פטור ממזונות מטעם שמאיסה עליו?
- ח. הטוען 'מאיסה עלי' – האם פטור מחיוב עונה?
- ט. הטוען 'מאיסה עלי' – האם פטור מחיוב כתובה?
- י. דין מקללת בעלה או חמותה – האם חייבת בגט ואם מפסידה כתובתה?
- יא. דין 'מורדת' – האם מפסידה כתובתה בלא התראה?
- יב. הטוען על אשתו שלאור מצבה הרפואי והתנהגותה היא מאוסה עליו אם יכול לגרשה בעל כורחה?

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

א. הטוען 'מאיסה עלי' אם יכול לגרשה בעל כורחה

א. הנה נודעה מחלוקת הראשונים בדין אישה הטוענת על בעלה 'מאיסה עלי', אם כופין אותו לגרשה או לא, דהרמב"ם (פרק יד מאישות הלכה ח) כתב דאם אמרה "מאסתיהו ואיני יכולה להיבעל לו מדעתי" – "כופין אותו להוציא לשעתו, לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנאויה לה". אבל רבנו תם ור"י (בתוספות כתובות סג ע"ב דיבור המתחיל "אבל") כתבו דאין כופין אותו לגרש. וכן היא מסקנת הרא"ש, הובא בטור (סימן עז). וכן פסק מרן השולחן ערוך (שם סעיף ב).

ויש לברר מה הדין באופן שהבעל הוא הטוען על אשתו מאיסה עלי, אם בכהאי גוונא יוכל לגרשה בעל כורחה.

ב. כתב הרא"ש בתשובה (כלל מב):

אמת הוא שחכמי התלמוד אמרו בין שנולדו בו מומין גדולים בין שנולדו מומין קטנים כופין אותו להוציא, ורבנו גרשום מאור הגולה ז"ל פירש בתשובה אחת דנכפה הוי מום גדול. ובאשה אמרו חכמים אם נולדו בה מומין נסתחפה שדהו ואם בא לגרשה צריך שיתן לה כתובתה. ועתה בימי חכמי התלמוד אם אירע מום זה באשה בעלה היה מגרשה ומתחייב לה כתובה, ויפרע מה שנמצא בידו והשאר כאשר תשיג ידו, ועתה שתיקן הגאון רבינו גרשום ז"ל שאין לגרשה בעל כורחה איך יתכן שיתחייב לה שאר כסות ועונה, אם כן יפה כח האשה הרבה מכח האיש, דאלו נולד מום זה באיש אין אנו אומרים יכפוה להיות אצלו אלא כופין אותו להוציא ויתן כתובה, ואם נולד באשה יכפוהו להיות אצלה ולפרנסה, השתא באיש שאינו מוציא אלא לרצונו כופין אותו להוציא ויתן כתובה אם נולדו בו מומין, אשה שמתגרשת בעל כורחה לא כל שכן, אלא שרבינו גרשום עשה גדר לדבר, וכי לאו קל וחומר שלא עלתה על לבו על כיוצא בזה לעגן האיש לבטלו מפריה ורביה, אלא ודאי יגרשנה ויתן לה כתובתה, כי כולי האי לא ייפה בתקנתו כח האשה מכח האיש, אך כי ראה הדור פרוץ ומזלזלין בבנות ישראל בזריקת גט ותקן להשוות כח האשה לכח האיש, כמו שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו כך האשה אינה מתגרשת אלא לרצונה, אבל לא יתכן כלל לומר במקום שהאיש כופין להוציא לא יגרשנה בעל כורחה, ואף אם תמצא לומר שהשוה מדותיו ששום אדם לא יגרש בעל כורחה, מכל מקום במה שהאיש כופין אותו להוציא אף האשה כופין אותה לקבל גט, ואם תמאן לקבל ימנע ממנה שאר כסות ועונה.

ג. ועל פי זה כתב בשו"ת פאת נגב (אבן העזר סימן יז) דלשיטת הרמב"ם הנ"ל דטוענת מאיס עלי כופין אותו לגרש, הוא הדין בטוען מאיסה עלי כופין אותה לקבל ממנו גט, שהרי כתב הרא"ש דלא ייפה רבנו גרשום בתקנתו כוח האישה מכוח האיש, וכיוון דבטענת האישה כופין אותו לגרש, הוא הדין דבטענת האיש נכפה אותה להתגרש:

ולפי זה יראה נלע"ד דלענין ממון, היכא דאיכא רגלים לדבר לטענת המיאוס, ורוצה לגרשה והיא ממאנת, מצי למימר קים לי כהרמב"ם ודעימיה, ויכול למנוע ממנה שאר כסות ועונה.

והובאו דבריו בספר חיים ושלום למהר"ח פאלאג'י ז"ל (אבן העזר סימן א דף ו טור ג) ובספר חיים לעולם (חלק ב אבן העזר סימן מז דף כג טור ג).

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

והגאון מהר"ש מטאלון ז"ל כתב בתשובה הנדפסת בשו"ת צל הכסף (חלק ב אבן העזר סימן י – דף לד טור ד):

והנה בהיותי עסוק בענין זה נמצאתי עם רב רחומאי הרב המובהק כמהר"ר יצחק קובו נר"ו, ויצא יצחק לדון בנדון דידן בדבר חדש, ואמר דיש להתיר לראובן לגרשה בעל כורחה כיון דאמר דמאיסא עליה, לפי דברי הרמב"ם ורשב"ם ז"ל שהביא הטור ז"ל באבן העזר סימן ע"ז דסבירא ליה דבאומרת האשה מאיס עלי דכופין את הבעל לגרש אותה אפילו בעל כרחו.

וחיליה ממה שכתב הרב פאת נגב ז"ל אבן העזר סימן טו"ב דלפי סברת הרמב"ם ורשב"ם ז"ל הוא הדין באומר האיש דמאיסא עליה דיכול לגרשה אפילו בע"כ אף לאחר תקנת רבנו גרשום מאור הגולה ז"ל שתקן שלא לגרש בע"כ, משום שלא יהא כח האשה מחמת תקנת רבנו גרשום מאור הגולה גדול מכח האיש, שמדין תורה אין האיש מגרש אלא לרצונו ועם כל זה היכא דאמרה מאיס עלי כופין אותו שיגרשנה, והביא ראייה מדברי תשובת הרא"ש ריש כלל מ"ב שכתב כהאי גוונא גבי נכפית וכו', יע"ש.

וביסוד הדבר כבר קדמם רבנו תם ן' יחיא ז"ל בשו"ת תומת ישרים (סימן קלט) גבי מי שאשתו נכפית וחפץ לגרשה, דאין לנו לעכב על ידו:

[...] שאף על פי שתקנת רבנו גרשום פשטה בכל ישראל, וכמו שכתב מהרי"ק, מכל מקום נראים הדברים שאין לנו לכופו להיות עמה, דלא גרע מאשה הבאה בטענת מאיס עלי דכופין אותו לגרש, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל "שאינה כשבויה ליבעל לשנוא לה", על אחת כמה וכמה שאין לנו לכופו את האיש להיות עם אשה מאוסה בעיניו מחמת דבר רע.

וכן כתבו גם הגאון מהר"י אייבשיץ ז"ל בספר בני אהובה (פרק יד מאישות הלכה טו) ושו"ת גליא מסכת (חלק א סוף סימן ה) דלהרמב"ם דבמאיס עלי כופין אותו, בטוען מאיסה עלי כופין אותה. אלא שלמעשה כתב הגאון מהר"י אייבשיץ שאין לכופה לקבל גט אבל אינו חייב במזונותיה, ויובאו דבריו להלן (אות כו).

ד. ואומנם מהר"ש מטאלון ז"ל שם דחה דמיון הרב פאת נגב דאומרת מאיס עלי לאומר מאיסה עלי, והוא דהנה הראשונים הקשו על שיטת הרמב"ם ודעימיה דהאומרת מאיס עלי כופין אותו לגרשה, מהא דתנן סוף נדרים (צ ע"ב) דהאומרת טמאה אני לך אינה נאמנת דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר, ואם כן קשה מאי טעמא בטוענת מאיס עלי כופין אותו לגרש, ניחוש דעיניה נתנה באחר. ותירצו הראשונים (עיין תוספות כתובות סג ע"ב ריש דיבור המתחיל "אבל", וברא"ש, בריטב"א ובר"ן שם), דדווקא באומרת טמאה אני לך דנוטלת כתובה, חיישינן דעיניה נתנה באחר, אבל באומרת מאיס עלי דיוצאה בלא כתובה, לא חיישינן שעיניה נתנה באחר. עיין שם. נמצא לפי זה, דהא דטוענת מאיס עלי כפינן ליה לגרשה מטעם דנאמנת בטענתה שהרי מפסדת כתובה, ואם כן זה שייך דוקא בטוענת אינה מאיס עלי, אבל בטעין איהו מאיסה עלי, דאינו מפסיד כלום, דבלאו הכי היה מחויב לפרוע כתובתה, מאיזה טעם יהא נאמן.

וכן כתב בקיצור בדברי מלכיאל (חלק ג סימן קמה).

והוסיף מהר"ש מטאלון שם:

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

ומה שהביא הרב פאת נגב ז"ל ראייה מדברי תשובת הרא"ש, נראה לעניות דעתי דאינה ראייה, משום דיש לומר דהרא"ש ז"ל אזיל לשיטתיה דפליג על דברי הרמב"ם ורשב"ם ז"ל וסבירא ליה דאין כופין לגרש באומרת מאיס עלי, משום דחשיב גט מעושה שלא כדין, ומשום הכי חשיב ליה להרא"ש ז"ל שפיר ההוא טעם דלא תהא כח האשה גדול מכח האיש לגבי נכפית דיכול לגרשה בעל כורחה, כיון דלגבי נכפה כופין אותו לגרש בעל כורחו הגם שמדין תורה אין האיש מוציא אלא לרצונו, וזה ברור לעניות דעתי. סוף דבר שדברי הרב פאת נגב ז"ל בזה צריכין אצלי תלמוד, וצריך עיון. ומכל מקום מסתיין דרב גובריה דהרב פאת נגב ז"ל אמרה לשמעתי.

ועוד עיין בתשובת מהר"י אשכנזי ז"ל שם (סימן יב דף מג ע"ב) ובשו"ת שמחה לאי"ש (אבן העזר סימן טז).

ה. ובתשובת מהר"א גאטיניו ז"ל בשו"ת צל הכסף שם (סימן יא – דף מ טור א) כתב דגם הרב פאת נגב ידע דיש לחלק בין טוענת מאיס עלי לטוענת מאיסה עלי, דבטוענת מאיסה עלי דלא פסיד מידי לא יהא נאמן, אלא דבמקום דאיכא רגלים לטענתו דבאמת מאיסה עליו, בזה השווה דינו לדין האומרת מאיס עלי, דכיוון דרגליים לטענתו חיישינן לדבריו ולא אמרינן דמה שטען כן הוא מחמת שאינו מפסיד בזה.

וראה מה שהשיב על זה מהר"ש מאטאלון בתשובה שבספר עבודת השם (אבן העזר סימן כט – דף קסג טור ד).

ובשו"ת חבצלת השרון (אבן העזר סימן ו) כתב גם כן בתחילת דבריו דבטוענת מאיסה עלי יש לצרף שיטת הרמב"ם ועל פי מה שכתב הרא"ש דלא עדיפא דידה מדידיה, ושוב כתב דלא דמי טוענת מאיס עלי דמפסדת כתובתה לטוענת מאיסה עלי דאינו מפסיד מידי. וכדחיית מהר"ש מאטאלון. ועיין שם מה שפלפל בדחייה זו.

ו. ובשו"ת מהרש"ם (חלק ג סימן צג) סבר דהא דאין כופין אותו לגרש בטוענת מאיסה עלי, הוא מחומרא דגט מעושה דהוויא אשת איש דאורייתא, אבל לגבי האיש דאיסורו לגרשה בעל כורחה הוא מחרם דרבנו גרשום, כולי עלמא יודו דבטעין מאיסה עלי יכול לגרשה בעל כורחה, וזו לשון המהרש"ם:

שיטת הרמב"ם דבטוענת מאיס עלי כופין לגרש, ואני מצאתי באו"ז הגדול חלק א' בשו"ת שבסופו סימן תשנ"ד תשובת ה"ר ישעיה להאור זרוע שפסק כהרמב"ם, ובתשובת מהר"ח אור זרוע סימן קנ"ה מבואר שכן פסק מהר"ם כמה פעמים ועשה מעשה בטוענת מאיס עלי באמתלא וכו', ועל כל פנים חזינן דהרמב"ם לאו יחידאה הוא, אלא דהרא"ש כתב מי יכניס את עצמו לפלוגתא דרבוותא לעשות גט מעושה שלא כדין, והובא גם בטור אבן העזר סימן ע"ז. מ"מ לענין חרם דרבנו גרשום דלשיטת כמה פוסקים הוא רק דרבנו, פשיטא דיש לצרף שיטת הרמב"ם ושאר פוסקים דלא גרע כח האיש מכח האשה, כמו שכתב בתשובת הרא"ש כלל מ"ב. ואם כן בדטוענת מאיסה עלי מהראוי להתיר לגרש בעל כורחה, ועל כל פנים בדאיכא אמתלא מבוררת כהא דנדון דידן שהיא חרשת יש להקל.

וכן כתב הגר"י כ"ץ ז"ל בשו"ת פרדס רימונים (דף יח ע"א אות ג).

ובשו"ת צמח צדק (אבן העזר סימן קלב) כתב:

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

בהגהות אשרי פרק אף על פי בסוגיא דמורדת כתב דרבנו גרשום מאור הגולה פסק גם כן כדינא דמתיבתא בטוענת מאיס עלי שכופין את הבעל להוציא, וכדעת הרמב"ן במלחמות וריא"ז בשלטי גיבורים שם. והרמב"ם ורשב"ם סבירא להו דמדין הגמרא כן הוא, וכמו שהאריך בזה בשו"ת שבסוף ספר סדר אליהו סימן י"ג וכו'.

ועל פי זה נראה דרבנו גרשום מאור הגולה שתיקן שלא לגרש אשה בעל כורחה ושלא לישא אחרת עליה, הא כיון דודאי לא ייפה כח האשה מכח האיש, כמו שכתב בתשובת הרא"ש. אם כן, בטוען מאיס עלי ונותן אמתלא אמיתית נראה דגם כן יכול לגרשה בעל כורחה, מאחר דאפילו האיש כופין כהאי גוונא, אף שאינו מדאורייתא מכל מקום תיקנו כן, אם כן ודאי גם באשה יש לנהוג כן, דלא יהא חמור כח חרם רבנו גרשום מהפקעת קדושין. וכיון דרבנו גרשום מאור הגולה עצמו סבירא ליה לנהוג כתקנת המתיבתא אפילו באיש, כמו כן באשה מסתמא לא החמיר יותר בתקנתו וכו'.

ואף דאנן קיימא לן דאין כופין האיש, היינו משום שלא רצו לסמוך על הפקעת קדושין, אבל להתיר חרם רבנו גרשום טעם מבורר הוא, דלא דמי כלל להפקעת קדושין שהוא איסור אשת איש וממזרות, מה שאין כן חרם רבנו גרשום – כתב הריב"א בתשובות מהר"מ סימן תתס"ו דגריעי טובא מחייבי לאוין, ורצונו לומר דקילא טובא מחייבי לאוין, יעו"ש. מכל שכן דרבנו גרשום מאור הגולה גופא סבירא ליה דאפילו באיש כופין, אם כן ודאי לא נתכוין להחמיר באשה יותר.

ואומנם למעשה מסיק הצמח צדק שם (דיבור המתחיל "ומיהו צ"ע"): "ומכל מקום כל זה נראה להלכה, אבל לא למעשה, משום דלא חזינן שנעשה מעשה כזה להתיר חרם רבנו גרשום בטענת מאיס עלי."

ז. אולם מרן הראשון לציון זיע"א בשו"ת יביע אומר (חלק ט אבן העזר סימן כד אות ג), כתב סברה נוספת להתיר בטוען מאיסה עלי, וזה לשונו:

ויש להוסיף כי הנה מרן הבית יוסף (סימן עז) הביא תשובת הרא"ש (כלל מג סימן ח) שתמה על מה שכתב הרמב"ם שאם טענה מאיס עלי כופין אותו לגרש "לפי שאינה כשבויה להיבעל לשנוי לה": "ומה נתינת טעם הוא זה לכוף את הבעל לגרשה – לא תבעל לו ותשאר באלמנות חיות כל ימיה כי הלא אינה מצווה על פריה ורביה." עד כאן. ולפי זה באיש הטוען מאוסה עלי לא שייך לומר כן, שהרי האיש מצווה על פריה ורביה. וכך מתבאר בשו"ת דבר משה (תאומים, סוף סימן עט).

ח. והנה בשו"ת צל הכסף (חלק ב אבן העזר סימן יב דף מג טור ב) כתב דלכאורה יש לומר דעד כאן לא כתב הרא"ש דלא יפה כוח האישה מכוח האיש, אלא בתקנת רבנו גרשום מאור הגולה, דלא יפה תקנתו היפך מה שהדין נותן, אבל היכא דנשבע שלא יגרשנה בעל כורחה, יש לומר דכלל בשבועתו כל אופן של גירושין בעל כורחה, וגם היכא דהדין נותן לגרשה – קיימא שבועתו שלא לגרשה.

אך כתב לדחות זה על פי מה שכתב מהראנ"ח בתשובה (חלק ב סימן פט) גבי שהה עשר שנים ולא ילדה אם יכול לגרשנה בעל כורחה אף על פי שנשבע שלא יגרשנה בעל כורחה, וכתב מהראנ"ח דכהאי גוונא לא חיילא השבועה – "דעיקר שבועה זו דשלא יגרשנה הוא כדרך התקנה שתקן רבנו גרשום מאור הגולה, דלא כילל לה בדבורה אלא כדרך התקנה". והכי נמי יש

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

לומר בנידון דידן, דכמו שכתב הרא"ש דלא תיקן רבנו גרשום מאור הגולה לייפות כוח האישה יותר מכוח האיש, הכי נמי לא חלה שבועתו לייפות כוחה יותר ממנו.

עולה מן האמור לעיל דנחלקו הראשונים בטוענת מאיס עלי אם כופין אותו לגרשה, ופסק מרן להלכה דאין כופין אותו לגרשה.

ובבעל הטוען על אשתו מאיסה עלי ומבקש לכופה לקבל גט, דאין כאן חשש גט מעושה, אלא חרם דרבנו גרשום שלא יגרשנה בעל כורחה, נחלקו הפוסקים אם יש לכופ את האישה לקבל גט או לא.

**ב. מזונות אישה המסרבת להתגרש כשהבעל טוען מאיסה עלי – אם אין מתירים לו חרם דרבנו גרשום**

והנה גם אם נחוש לטענת הצמח צדק ודעימיה שלא נתיר חרם דרבנו גרשום בטענת מאיסה עלי, מכל מקום יש לברר האם הטוען מאיסה עלי ורוצה לגרשה והיא אינה רוצה אם פטור ממזונות כיון שהעיכוב ממנה.

ט. כתב רבנו אליהו מזרחי ז"ל בתשובה (שו"ת הרא"ם סימן ל):

אם הוא רוצה לגרש בטענת מאיס עלי או שאר טענות שאינו נאמן בהן, והיא אינה רוצה להתגרש, ואינו יכול לגרשה מתקנת הקהלות, מה דינה במזונות, חייב לזונה או לא. התשובה מוכחת שמאחר שהוא רוצה לגרשה ויש בידו לפי הדין לגרשה ברצונה ושלא ברצונה, אף על פי שמצד התקנה אינו יכול לגרשה בעל כורחה, מכל מקום לא יהיה חייב במזונותיה מאחר שהעכוב הוא מצדה ולא מצדו, שהרי הוא רוצה לגרשה, וראיה מפרקא קמא דכתובות (ב ע"ב) "הגיע זמן ולא נשאה אוכלות משלו" כו', ואין הפרש בזה בין נשואין לקדושין [...] ואינו דומה ג"כ עם ספק גרושין או למי שלא הגיע הגט בידה שחייב לזונה, דהתם שניהם צריכים להתגרש אלא שלא הגיע הגט בידה, ולפי זה אם כן בנדון דידן יורשה אף על פי שאינו מעלה לה מזונות, שהעכוב הוא ממנה.

והב"ח (אבן העזר סימן עז) כתב:

כתב הרמב"ם (פרק יד מאישות הלכה טו) וזו לשונו: "המורד על אשתו ואמר 'הריני זן ומפרנס אותה אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה'" וכו', משמע מלשונו דדין מורד אינו אלא באומר בעינא לה ומצערנא לה, אבל באומר מאיסה עילואי ולא בעינא לה, אף על גב שהיא רוצה להמתין יוציא מיד ויתן כתובה, שהרי האיש מגרש לה שלא לרצון האשה ומה תוספת שייך הכא. וכן מצאתי להדיא בהגהות חדשות לרי"ף (שלטי גבורים כתובות דף כז ע"ב בדפי הרי"ף אות ב) בשם רבינו ישעיה אחרון ז"ל, וזו לשונו:

אם רוצה לגרשה מתחלת מרדו ולתת לה כתובתה, הרשות בידו, ואין מוסיף על כתובתה, ולא אמרו להוסיף על כתובתה אלא כשמורד בה ואינו רוצה לגרשה.

עד כאן. ונ"ל עוד דאפילו בזמן הזה שאין מגרשין האשה כתקנת רבנו גרשום, אף על פי כן אין מוסיפין לה על כתובתה, דמאחר שאינו מתכוין לצערה אינו מן הראוי להפסידו, כיון שאין עיכוב הגירושין מחמתו, והוא הדין דאינו מחוייב לזונה, דכאילו נעקר האישות לאלתר דמי, מאחר דמאיסה



# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

עליו, והוא הדין דאינו עובר בלאו דלא יגרע. ושוב מצאתי כן להרב הגדול מהר"ר אליהו מזרחי בתשובה סימן ל', והביא ראיה מפ"ק דכתובות [...]

הרי שדעת הרא"ם והב"ח, דטוען מאיסה עלי ומסרכת לקבל גט פיטורין, פטור ממזונותיה.

י. והחלקת מחוקק (סימן עז סעיף קטן ג) כתב:

וראיתי בב"ח שכתב דגם בזמן הזה אם רוצה לגרש אין מוסיפין לה על כתובתה, ולא עוד אלא אף שמזונותיה פטור, והביא ראיה מתשובת הרב המזרחי וכו'. ולפי זה תקנת רבנו גרשום לא היתה רק שלא לגרשה בעל כרחיה כדי לישא אחרת, אבל למנוע ממנה שאר כסות ועונה בעל כרחיה עד שתתרצה ותתפייס לקבל גט, הרשות בידו.

ובאמת שמלבד שיש לפקפק על עיקר דברי הרב המזרחי, דראיתו אינה ראיה [...] מכל מקום נראה דאפשר לומר דאף הרב לא אמרה רק לענין מזונות, דאפשר דיכול לומר "איני זנך ואיני נוטל מעשי ידיך מאחר שאני מוכן לגרשך" אך עונתה לא יגרע.

ועיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ב, כתב וז"ל:

הגאון רבנו גרשום ז"ל תיקן להשוות כח האשה לאיש, כמו שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו וכו', ובמה שהאיש כופין אותו להוציא אף האשה כופין אותה לקבל גט, ואם תמאן לקבל ימנע ממנה שאר כסות ועונה וכו'.

משמע להדיא במקום שאין כופין באיש אין כופין באשה, וצריך לקיים לה שאר כסות ועונה, וגם מוסיפין על הכתובה כמו באשה המורדת. וכן משמע מתשובת מהרי"ק סימן ק"ז [...] על כן נראה למעשה שאין לסמוך על הרב בב"ח. וע"ל סימן ע"ט סק"ג מ"ש בשם המהרש"ל, וכל שאין לו טענה מבוררת למה מאוסה בעיניו, דין מורד יש לו, ומוסיפין לה על כתובתה, ומחוייב ליתן לה שאר וכסות מה שבידו לקיים.

וכן כתב עוד בקיצור בחלקת מחוקק (סימן קיז ס"ק כא) דדברי הרא"ם אינם ברורים ולא משמע כן מתשובת הרא"ש. עיין שם.

יא. הרי שנחלקו הפוסקים אם כשטוען מאיסה עלי ורוצה לגרשה אלא שמנוע מכוח תקנת רבנו גרשום מאור הגולה, אם חייב במזונותיה או לא.

והבית שמואל (ס"ק ו) הביא תשובת הרא"ם שאין חייב במזונותיה, ושכן פסק הב"ח, ומהר"א ששון כתב דיכול לומר קים לי כדעת הרא"ם, וכתב הבית שמואל דמתשובת הרא"ש ותשובת מהרי"ק משמע דהוא חייב ליתן לה מזונות וכסות. וכן בסוף הסימן בדיני מורד ומורדת בקצרה כתב הבית שמואל דברוצה לגרשה וליתן כתובה יש אומרים שפטור ממזונות וכסות ויש אומרים שחייב.

ובחקרי לב (אבן העזר סימן לד) ובשו"ת פאת נגב (אבן העזר סימן יז) הוכיחו מתשובת הר"ן (סימן לח) דאף שרוצה לגרשה וליתן לה כתובה, אם היא אינה רוצה ואינו יכול לגרשה בעל כורחה מכוח חרם הקהילות או תקנת רבנו גרשום מאור הגולה, חייב בשאר כסות ועונה, ודלא כרא"ם. וכן כתב בשו"ת ברך משה (סימן י – דף מד טור ג), ובשו"ת פני יצחק (אבן העזר דף סג ע"א דיבור המתחיל "איברא"), ובשו"ת משנת רבי אליעזר (חלק ב אבן העזר סימן מח). אך עיין שם בפאת נגב מה שפלפל בזה. ועיין בפסקי דין רבניים (כרך ג עמוד 183).

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

יב. ולעניין מעשה אם להורות כדעת הרא"ם דטוען מאיסה עלי פטור ממזונותיה, הנה מהר"א ששון ז"ל בשו"ת תורת אמת (סימן נה) הביא תשובת הרא"ם הנ"ל, ואחר שפלפל בדבריו כתב:

הן אמת שבתשובה ק"ז ממהר"י קולון ז"ל נראה שחולק על דין זה, שהרי מתוך דבריו שם נראה שחייב בכתובתה ובשאר כסות ועונה, אלא שפטור בעונה בההוא נדון דהתם [...] אלמא דבשאר מילי חייב, אלא שהמעין שם יראה גם כן שלא כתב שם הרב הנזכר זה בדין גמור, רק כתב וז"ל "אלא אפילו לענין שיתחייב לה בשאר כסות ועונה אפשר לומר כן", ועיין שם. ותו שהרי אף אם מהר"ק ז"ל יסבור כן הבעל הזה יכול לומר קים לי כהרא"ם ז"ל וכמו שכתבתי.

כללא דמילתא דבנדון דידן זכינו לדין שהבעל הזה זכה ג"כ בזאת הטענה של מזונות, באופן שאם תרצה אשתו להתגרש ממנו לא תטול רק שתי הכתובות כמו שנוטלת שם האלמנה, ואם לא תרצה אינו חייב במזונותיה.

גם הגאון מהר"י נבון בספר גט מקושר (סימן קיט סעיף קטן כ) מסיק דהדין דין אמת כמו שכתב הרא"ם ז"ל דפטור ממזונותיה, וודאי שאם הבעל מוחזק בממון אין להוציא ממנו.

וכן כתב הכנסת הגדולה בחושן משפט (סימן כו הגהות הטור אות יח), דבטוען טענת מאיסה עלי אפילו בטענה שאינה מבוררת יכול לומר קים לי כהרא"ם ולהיפטר ממזונות, וזו לשונו:

כתבו הרא"ם ומהר"א ששון בתשובה דאם הוא רוצה לגרש באיזו טענה שאינו נאמן עליה והיא אינה רוצה מפני תקנת הקהלות אינו חייב במזונותיה. ויראה לי שה"ה שאינו חייב בכסותה. ואף שהרא"ש ז"ל בתשובה כלל מ"ב הביאה רבנו בית יוסף בטור אבן העזר סימן קי"ז ס"ט, ומהר"ם מפאדווה סימן י"ד, והרב בעל תומת ישרים סימן קל"ט, והרש"ך ח"ב סוף סימן ל"ו, נראה שחולקים על זה, מכל מקום כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא הבעל הוא המוחזק אינו חייב במזונותיה.

ועיין גם בתשובת שבות יעקב (חלק ב סימן קמ) שאף שדעתו נוטה דלא כרא"ם, מכל מקום כתב דקשה להוציא ממון מיד המוחזק, "דיכול לומר קים לי כהפוסקים דסבירא להו הכי והם גדולי אחרונים".

ובבית יעקב (ריש סימן עז) כתב דבטוען מאיסה עלי אפילו בטענה שאינה מבוררת יכול לומר קים לי כהרא"ם ופטור ממזונות, וזו לשונו:

אם נותן האמתלא שמאוסה עליו, אף שאינה מבוררת לפני בית דין יכול לטעון קים לי, כיון דבאמתלא מבוררת בודאי יכול למנוע ממנה שאר וכסות, כמו שמשמע מדברי החלקת מחוקק בשם מהרש"ל. וכן מסתבר דלא גרע הוא מהאשה שטוענת מאיס עלי ומבררת אמתלא דאין לה דין מורדת, וממילא כמו באשה אם אינה מבררת האמתלא הדין הוא שיכולה לתפוס שלה ממנו. והכי נמי – כיון דרק מצד האיסור לא מצי טעין קים לי, ובכהאי גוונא ליכא איסור כשמונע ממנה – נאמן על האמתלא דליכא איסור, דלענין איסור שאין ידוע לבית דין אדם נאמן לומר שאין כאן איסור, ולענין ממון יכול לומר קים לי.

ג. אולם הבית מאיר (סימן עז סעיף א) כתב:

ולעניות דעתי אחרי שמהר"א ששון לא הביא כי אם המהר"ק, לכן פסק קים לי, דהוה יחיד נגד יחיד. מה שאין כן החלקת מחוקק שהביא נמי הרא"ש,

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

נמצא הרא"מ יחיד במקום ב' ולא יכול לומר קים לי, וביחוד נגד הרא"ש. ובפרט שהרב הגדול חלקת מחוקק והוא אחרון הסכים למעשה שמחוייב בשאר וכסות. והכי מסתבר לעניות דעתי, דאם לא כן איך יתקיים החרם שלא לגרש בעל כורחה, ואין לך בעל כורחה גדול מזה, ומאי שנא כפיה דמזונות באשה שאין מעשה ידיה מספיקין מכפיה בשוטים, ואטו נימא דרשאי לכופה עד שתאמר "רוצה אני" ויהיה נקרא מדעתה [...] וכבר מביא החלקת מחוקק נמי ראייה ממהרש"ל שבסימן ע"ט. על כן לעניות דעתי הסומך על החלקת מחוקק ז"ל לא הפסיד.

ובשו"ת חתם סופר (חושן משפט סימן קצח) כתב:

ומכל מקום לדינא נראה לי שאם לא גזר רבנו גרשום מאור הגולה על ככה ראוי לגזור עתה כי הדור פרוץ בעוונותינו הרבים וכל אדם יעשה כן, ואי לא יהבי ליה אחריני ילך שובב בדרך לבו כמו בדורות הללו בעוונותינו הרבים, ונהי שאין בידינו לגזור גזירות חדשות, מכל מקום הלא מהרי"ק אסר, וחלקת מחוקק הסכים על ידו. אם כן לא יהיה ידינו ללמוד להקל ולטעון קים לי.

ובגליון הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל על השולחן ערוך הביא דבתשובת בשמים ראש (סימן קס"ח) כתב דלא כהרא"ם.

והגאון מהרא"ל צונץ ז"ל בגט מקושר וטיב גיטין (אות ריד) כתב:

ופשיטא שאין דבריו של הרא"ם עומדים במקום תשובת הרא"ש ומהרי"ק והגהות מימוניות בשם הגדולים שהזכיר, ואי שמיע להרא"ם בודאי היה מבטל דעתו נגד דעתם, וא"כ העיקר כדברי החלקת מחוקק בזה.

ובמשכנות יעקב (אבן העזר סימן טז) כתב דפשיטא שאין לעשות מעשה כדעת הרא"ם נגד כל האחרונים אשר כל הוראותיו על פיהם המה.

ובשו"ת ושב הכהן (סימן נה) תמה גם כן על דברי הרא"ם, וכתב דבאמת בתשובת הרא"ם אינו מזכיר כלל חרם רבנו גרשום רק תקנות הקהלות:

אולי כוונתו לאיזה תקנה אחרת מתקנות הקהלות, ואפשר יש לומר במקומם לא נתפשט חרם רבנו גרשום, בפרט אחר אלף החמישי כנודע, ועל זה כתב שהתקנה לא היתה רק שלא לגרשה שלא מרצונה אבל לא שיהא חייב במזונותיה, אבל על חרם רבנו גרשום שמשמע מדברי הגהות מיימוניות להדיא דאפילו בטמאה אני לך הוי כמגרשה בעל כורחה, ופשיטא במקום שהיא מותרת, לפענ"ד ליכא מאן דפליג דהוי עובר על חרם תקנות רבנו גרשום.

(ועיין עוד בתשובת חתנו רבי צבי הירש מפירודא שבסוף ספר ושב הכהן).

יד. ובאוסף פסקי דין מהרבנות הראשית (עמוד קי) כתבו: "יש לשים לב לעובדה שבזמנינו אנו נהגו כל בתי דין בישראל שלא כדעת הרא"ם." וכן כתב בפסקי דין רבניים (כרך ג עמוד 185 בהרכב הגר"י נסים, הגר"ש אלישיב והגר"ב ז'ולטי), דכן מורים בבתי הדין בארץ דאין לומר קים לי כהרא"ם.

אמנם מרן הראשון לציון זיע"א ביביע אומר (חלק ט אבן העזר סימן כד אות ב) כתב:

ובאמת שאף על פי שבאוסף פסקי דין כתבו הרבנים הראשיים לא"י שכבר נהגו בזה כל בתי הדין בישראל לחייבו במזונות, ודלא כהרא"ם. מכל מקום

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

לא יצא הדבר מידי מחלוקת, כי בשו"ת מהרש"ם ח"ג (סימן שנג) כתב שמצא להאור זרוע חלק א' (סימן תשלט) דמוכח מדבריו דסבירא ליה כדברי הרא"ם, וכיון שגם האור זרוע סבירא ליה כהרא"ם בודאי שיוכל הבעל לומר קים לי, כיון שהוא המוחזק במזונות. עיין שם.

וכן פסק הגאון הראש"ל יש"א ברכה בשו"ת שמחה לאיש (אבן העזר סימן ה דף לג עמוד ד) וזו לשונו: "הכלל העולה שבענין שאר וכסות יוכל הבעל לומר קים לי כסברת הרא"ם ודעימיה לפטור עצמו ממזונות ופרנסה" [...] עיין שם. גם הגאון רבי אליהו ילוז בשו"ת יש מאין ח"ב (אבן העזר סימן ד דף לה ע"ב) כתב שכבר ידוע מ"ש הרא"ם [...] ואף על פי שיש חולקים על הרא"ם, יכול הבעל לומר קים לי כהרא"ם. עיין שם. ועיין בשו"ת שבות יעקב [...]

ואף על פי שנהגו בתי הדין לחייבו במזונות, ושלא לומר קים לי כהרא"ם, מכל מקום מבואר בשו"ת דבר משה ח"ב (סימן קו) שהמוחזק יכול לומר קים לי אף נגד המנהג. וכן כתב בשו"ת נדיב לב ח"ב (חושן משפט סימן מב).

טו. ויש בנותן טעם להביא מסקנת הגאונים בפסקי דין רבניים הנ"ל (עמ' 187), וזה לשונו:

ובעצם הדבר נראה כי אנו אין לנו אלא ללכת בעקבות החתם סופר אשר פסק בתשובה (חושן משפט קצה) וז"ל:

ומכל מקום לדינא נ"ל שאם לא גזר רבנו גרשום מאור הגולה על ככה [למנוע ממנה שאר כסות ועונה כשהבעל מוכן לגרשה] ראוי לגזור עתה [...]

[הבאנו לשונו לעיל].

ואם החתם סופר בדורו חזה את התוצאות הבלתי רצויות אשר יוכל לצאת מזה, שכל בעל יבוא ויטעון קים לי כהרא"ם על יסוד טענה בעלמא שיבדה מלבו, כל שכן בדורנו אנו, בייחוד בתקופה של קיבוץ גלויות, אשר הרבה קהילות נעקרו ממקומם, ומתפוצצות שונות והרגלי חיים שונים עלו ארצה, כאן הם מוצאים את זיווגם, ואם ניתן הרשות בידי הבעל לפרוק מעליו עול המזונות ולסלק ממנו את חובותיו הנובעות מקשר הנשואין, אז יעלה ח"ו הכורת לפרוץ פרץ בחומת הנשואין, ולא הנחת בת לאשת איש יושבת תחת בעלה.

ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק כא סימן מ) כתב:

והגאון בעל דברי מלכיאל ז"ל בתשובתו (חלק ג סימן קמה) האריך הדברים אודות מקללת יולדיו דבעי התראה, וכן אודות טענת מאיסה עלי דבעינן טעם מבורר וכו', וזאת הלכה העלה דחלילה להתיר חרם רבנו גרשום מאור הגול בענינים כאלה, דא"כ יהיו בנות ישראל הפקר, ובשביל זה בעצמו תיקן רבנו גרשום מאור הגולה וכו', וכי ביותר צריך להזהר בעתים הללו אשר בעוה"ר קלי הדעת נתרבו המואסים בנשותיהם על לא דבר וכו', יעו"ש באריכות דבריו.

### מה הדין כשטוען מאיסה עלי ונתבררה טענתו

טז. והנה המעיין בדברי החלקת מחוקק שמסיק דלא כרא"ם יראה שכתב "וכל שאין לו טענה מבוררת למה מאוסה בעיניו, דין מורד יש לו", מבואר מדבריו דכל מה דלא פסק כרא"ם הוא בטוען מאיסה עליו ולא נתברר לנו טענתו, דבזה סבירא ליה להחלקת מחוקק

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

דיש לו דין מורד, וחייב בשאר וכסות, אבל היכא דטעין מאיסה עלי בטענה מבוררת, אין לו דין מורד, וגם אפשר דלא יתחייב במזונותיה.

ובשו"ת חתם סופר (חושן משפט סימן קצח) הוכיח גם כן מתשובת הרא"ש וממהרי"ק דלא סבירא ליה דינא דהרא"ם, ואין נפטר משאר כסות ועונה, אלא שכל זה הוא באופן שאין לו עליה טענה, אבל כשיש לו טענה מבוררת מאיזה טעם רוצה לגרשה ואינו חפץ בה:

אם יניח הבעל כפי סך כתובה דאורייתא, וגם שיש לו טענה, אז בצירוף דעת הסוברים שכל בעל יכול למנוע שאר כסות ועונה על שתקבל גט, ממילא אין יכולים לכופו יותר.

ועל דרך זה מבואר בישועות יעקב (ריש סימן עז), עיין שם שהאריך בדין הרא"ם, ובמסקנת דבריו כתב (פירוש הקצר ס"ק ב):

ואבותינו ספרו לנו שזקני הגאון אמיתי חכם צבי פעם אחד אירע בימיו שמורה הורה כדעת מוהרא"ם, והגאון הנ"ל חלק עליו וסתר דינו אחר מעשה וכפה את הבעל שיתן לאשתו מזונותיה בשלמות. אמנם אם טען מאיסה היא עלי ויש לו טעם מבורר, אף שאין הדין נותן לגרשה בע"כ ע"י זה, מ"מ יוכל למנוע ממנה מזונות עד שתקבל ג"פ. ומעשה היה באחד שטען על אשתו שעברה על דת ולא היה לו עדות ברורה בדבר אלא שהיה רגלים לדבר קצת, וכתבתי דהבעל יוכל למנוע ממנה שארה כסותה עד שתקבל גט פטור, ובזה יש לסמוך על דעת הרא"ם ומוהר"א ששון.

וכבר כתבנו דכן נראה מדברי החלקת מחוקק דהיכא דבא בטענה מבוררת אין לו דין מורד. וכן כתבו בבית יעקב (ריש סימן עז) בספר פרי האדמה (חלק ד פרק יד מאישות – דף ט ע"ב) ובשו"ת מהרש"ם (חלק ג סימן שנג).

וכן פסק בשו"ת ויאמר מאיר (חלק ב סימן לא).

יז. והכי מסקי בפסקי דין רבניים (כרך א עמוד 200) בפסק דין מהגר"י עדס, הגרי"ש אלישיב והגר"ב ז'ולטי, וזה לשונו:

אמנם כל מה שדן בנחל יצחק שיסוד הפקעת מזונות הוא מדין פורע חובו, הוא כשאין לו טענה מבוררת לדבריו, אולם באופן שהבעל טוען מאיסה עלי ויש לו טעם מבורר, אף שאין הדין נותן לגרשה בע"כ, שבזה פסק הישועות יעקב בסימן ע"ז "שיכול למנוע ממנה מזונות עד שתקבל ג"פ", משום שיש הבדל בין נתינת גט בעל כרחיה ממש לבין מניעת מזונות, בזה י"ל שמועילה גם השלשת כתובה אף בתנאי שתקבל את גטה.

וכן הוא בפסקי דין רבניים (כרך ה עמוד 297) בפסק דין בהרכב הגר"י עדס והגר"ש אלישיב, והגר"ב ז'ולטי – זצ"ל.

ובשואל ומשיב קמא (חלק ג סימן נח) כתבי דבטעין מאיסה עלי ואיכא רגליים לדבר יכול הבעל למנוע ממנה מזונות, וכמו שכתב החלקת מחוקק אלא שהוסיף: "אמנם לדעתי לא יגיד לו מעלתו זאת, שחוששני שאולי יתן יד לפושעים, ודי לחכימא."

ועוד עיין בשו"ת שמחה לאיש (אבן העזר סימן ו דיבור המתחיל "ואולם") ובשו"ת ישכיל עבדי (חלק ב אבן העזר סימן ח).

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

### מהי הגדרת אמתלא מבוררת

יח. אלא שיש לברר מה נקרא טענה מבוררת שעל ידה לא יהא לו דין מורד, ויהא פטור ממזונות.

והנה גבי מורדת בטענת מאיס עלי כתב הטור (סימן עז – דף קא עמוד א) :

הלכך לא היה דין [מהר"ם מרוטנבורג] דין מאיס עלי אם לא שתתן אמתלא לדבריה למה לא היה מקובל עליה, או שלא היה הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו".

וכתב מרן ז"ל בבית יוסף :

ובענין האומרת מאיס עלי כתב הרשב"א בתשובה שאינה נאמנת במה שאומרת עד שנכיר מתוך דבריה שהוא מאוס בעיניה כמו שאמרה, עכ"ל. וזה כדברי ר"מ שכתב רבינו. וכבר כתבתי כן בסימן זה בשם כמה גדולים.

מבואר דלטענת מאיס עלי לא בעינן עדות ברורה, אלא סגי בזה שנכיר מתוך דבריה שבאמת הוא מאוס עליה. ועיין גם בב"ח שם שהאריך בזה. וכן כתב הגאון מהר"ח מוואלאזין ז"ל בשו"ת חוט המשולש (סימן ב). עיין שם באורך.

והמהרי"ט (חלק ב אבן העזר סימן מ דיבור המתחיל "תשובה מי יתן") כתב :

ואף על פי שהרשב"א בתשובותיו המיוחסות להרמב"ן ז"ל בסימן קל"ח כתב שהאומרת מאיס עלי אינה צריכה לתת טעם ואמתלאה לדבריה מפני מה הוא מאוס בעיניה, שכשם שהדעות במאכל וכו', זהו שיכולה לומר שהוא מאוס אע"פ שלא תתן טעם, מכל מקום אנו צריכים להכיר ולבחון זה מדבריה שכן הוא האמת שהוא מאוס עליה, כמו שכתב הרשב"א בתשובה שהובא בבית יוסף.

וכן הוא לשון החלקת מחוקק (שם ס"ק כה) "בנותנת אמתלא מבוררת וניכרת לבית דין שכנים דבריה". והעתיקו הבית שמואל (שם ס"ק כז).

ואומנם בבית שמואל בקיצור דין מורד ומורדת שבסוף סימן ע"ז כתב שאם "אינה יכולה לברר דבריה על פי עדים הוי טענה שאינה ברורה", אך כבר כתב בעל הגהת לשכת הסופרים (הנדפס בסוף גיליון השולחן ערוך) דמה שכתב הבית שמואל "עדים" הוא לאו דוקא "אלא שנראה כן לחכמי העיר".

וכן כתב הבית אפרים (אבן העזר סימן קכו) : "ואמנם לענין לברר בעדים כבר כתבתי שאין צריכה לברר, רק שלפי אומדן דעתינו אומרת הדברים מקירות לבה ולא מחכמה ומערמה."

וכן כתב בחזון איש (סימן סט סעיף קטן טז).

וראה מה שהאריך בעניין זה הגר"ש דיכובסקי שליט"א בפסקי דין רבניים (כרך יא עמוד 201), דעניין אמתלא מבוררת הוא שיתברר הדבר לבית הדין שטענת הבעל טענה אמיתית היא לדידיה, ואינו משקר בדבריו, וכל שבית הדין משוכנע שאכן באמת ובתמים הבעל מואס באשתו ואינו חפץ בה, חשיב אמתלא מבוררת, ואין צורך בהוכחות לטענתו.

ועיין דברי מלכיאל (חלק ג סימן קמה).

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

אם יש חילוק בדין זה בין המנוע מלגרש מכוח תקנה למנוע מכוח שבועה

יט. כתב בשו"ת פרח מטה אהרן (חלק א סוף סימן כד):

אם בא וטוען שרוצה לגרשה ואומרים לו שאינו יכול מפני התנאי שהתנה בכתובתה שלא לגרשה בעל כורחה ונשבע על זה, וטוען שלא לזונה כיון שבידו היה לגרשה אם לא היתה התנאי מעכבת, ונמצא העיכוב בא מצדה. נלע"ד שאין זו טענה, ולא דמי לההיא דמהרא"ם, דבשלמא התם דהוי תקנת הקהלות שלא לגרשה בעל כורחה, וכל התקנה לא נתקנה כי אם בעבור הנשים, הרי זה אומר: "רצוני היה לגרשך בכל עת שארצה ומעולם לא הייתי חפץ בתקנה זו אבל מה אעשה והתקנה מעכבני, שתלו הדבר בך, אין ראוי לחייבני במזונות כיון שהעיכוב בא מצידך" – דהיינו מצד התקנה שנעשה בעבורך – כההיא תקנה דשקדו [...] וכך הוא לשון ה"ה מהרא"ם:

מאחר שהוא רוצה לגרשה ויש בידו לפי הדין, אע"פ שמצד התקנה אינו יכול, מכל מקום לא יהא חייב במזונות, כיון שהעיכוב בא מצידה, שהרי הוא רוצה לגרשה.

ע"כ. ובודאי דמ"ש הרב "העיכוב בא מצידה" היינו התקנה שתלו הדבר בה, אבל אין הכוונה במה שממאנת עתה להתגרש, דכיון שתלו בה הדבר עתה עושה כרצונה, נמצא כי הכל תלוי בתקנה. אבל בנדון דידן שהוא חייב עצמו בבחירתו בתנאי זה, דהיינו שלא לגרשה בעל כורחה, והוא הביא על עצמו האונס לאסור על עצמו הגירושין כי אם על פי בחירתה, כל שאינה רוצה להתגרש ראוי שיהיה חייב הבעל במזונות, שאין עיכוב זה בא אלא מצידו שהתנה כן לתלות הדבר על פי בחירתה, הרי זה דומה [...] ואם לחשך אדם לומר דשאני הכא דהעיכוב בא מצדו שהתנה שלא לגרשה, ומצדה שהיא מעכבת שלא להתגרש [...] ואם כן כל שהעיכוב ע"י שניהם אפשר שאין ראוי לחייב לבעל במזונות, י"ל דאין זה חילוק ואפילו בא ע"י שניהם חייב הבעל במזונות, ויש ראייה לזה [...] הרי כשיש בתקנה תקנה לדידיה ולדידה ונמצא כי העיכוב בא על ידי שניהם חייב הבעל במזונות.

וכן כתב הגאון מהרי"י אלגאזי ז"ל בקונטרס דעת לישאל שבסוף ספר קדושת יום טוב (דף סט סוף עמוד א), ובתשובתו הנדפסת בספר פרי האדמה (חלק ד פרק יד מאישות – דף י עמוד א). וכן פסק בשו"ת ויאמר מאיר (חלק ב סימן לא).

ובספר ידיו של משה (אבן העזר סימן ח) כתב דדברי הרא"ם אמורים דווקא בתקנת רבנו גרשום מאור הגולה, אבל היכא דמנוע מחמת השבועה מחויב ליתן לה מזונות, אלא דלעניין קיום חיוב השבועה אין בית דין כופין על זה, רק הוא צריך לחוש על עצמו.

כ. ואמנם בשו"ת פאת נגב (אבן העזר סימן יז) כתב דדחוק לחלק בדעת הרא"ם בין תקנת רבנו גרשום מאור הגולה לשבועה, שהרי הרא"ם כתב "שהרי הוא רוצה לגרשה" – משמע דכל שהוא רוצה לגרשה חשיב שאין העיכוב בא מצידו. והוסיף: "מה גם מצאנו ראינו להרב כנסת הגדולה בחלקת מחוקק סימן כ"ו דלא סבירא ליה לחלק בהכי כמו שיראה המעיין שם דקאי כשהבעל מושבע ועומד". וכתב דמכל מקום מידי ספקא לא נפקא, ועיין שם שהאריך בדין ספק שבועה.

וכן כתב הראש"ל הגאון יש"א ברכה בשו"ת שמחה לאי"ש (אבן העזר סימן ו – דף לו ע"א וסימן טז – דף נה טור ד) דהרא"ם מיירי בין בחרם דרבנו גרשום ובין בשבועה, ובתרווייהו יכול הבעל המוחזק לומר קים לי כהרא"ם, ולפטור עצמו ממזונות. וכן נראה דעת הגאון פרי האדמה



# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

שם (דף י סוף טור ב). וכן נראה דעת כמה מגדולי האחרונים, הביאם הגאון יביע אומר זצ"ל (חלק ט אבן העזר סימן כד אות ה). עיין שם.

כא. והגאון מהר"י אבולעפיא ז"ל בשו"ת פני יצחק (חלק ב אבן העזר דף סג ע"ב) החזיק בסברת הרב פרח מטה אהרן והרב ידיו של משה דדברי הרא"ם נאמרו רק בחרם דרבנו גרשום, אבל בחיוב שבועה שהוא חייב את עצמו גם הרא"ם מודה דאינו יכול למנוע ממנה מזונות. והוסיף הפני יצחק:

ואפילו נימא דגם בזה איכא פלוגתא דרבוותא, ודלא כמו שכתבו הרב פרח מטה אהרן וידיו של משה ז"ל – מה שאינו לענ"ד – דמכל מקום לא מצי הבעל דנדון דידן לפטור עצמו בשבועה בטענת 'קים לי' ולהקל בשבועתו מכח דהויא ספק שבועה דרבנן דאזלינן בה לקולא, דכל זה ליתיה בנדון דידן כלל, משום דבנדון דידן איכא ספק ספקא להחמיר, והוא זה: ספק אם הלכה כהר"ן וכרוב הפוסקים ז"ל דעמיה [עיין לעיל אותיות יא] או שמא הלכה כהרא"ם וסיעתיה, ואת"ל דהלכה כהרא"ם ודעמיה דפטרי אפילו היכא דאיכא חרם רבנו גרשום מאור הגולה, שמא הלכה כהרב פרח מטה אהרן וישיב משה ז"ל הנזכרים דסבירא להו דהיכא דאיכא שבועה שלא לגרשה בע"כ גם הרא"ם ודעמיה מודו דחייב במזונותיה, וכנז"ל, וכיון דאיכא בנדון דידן ספק ספקא להחמיר, הגם דהשבועה עצמה אינה אלא דרבנן ואית בה חד ספקא דפלוגתא דהר"ן והרא"ם ז"ל הנז"ל, עכ"ז דאיכא כנגדו ספק ספקא להחמיר אזלינן לחומרא, וכמו שלימדנו להועיל האי תנא דידן הרב משנה למלך ז"ל (בפרק ד דכורות הלכה א ובפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה ה) דהא דקיימא לן דספק דרבנן לקולא היינו דוקא אי ליכא כנגדו ספק ספקא להחמיר, אבל אי איכא ספק ספקא להחמיר הווי ליה ההוא ספק דהיתרא מיעוטא, יעש"ב מלתא בטעמא, וכן הסכימו אחריו כל הפוסקים ז"ל.

אכן בשו"ת יביע אומר (שם) כתב דדבריו תמוהים:

שהרי להוציא מן המוחזק לא מהני ספק ספקא, וכמו שכתב הכנסת הגדולה (חושן משפט סימן כה ס"ק פא). וכן כתב מרן החיד"א בברכי יוסף (חושן משפט סימן כה ס"ק טו) שכבר פשטה ההוראה שאין מוציאין מן המוחזק משום ספק ספקא.

ומרן זצוק"ל פסק שם לדינא כדברי הרא"ם לפטרו ממזונות אף דאיכא שבועה. עיין שם.

אולם בקובץ תשובות מהגרי"ש אלישיב זצוק"ל (חלק ב סימן צט, עמודים ריג-ריד) דן בעניין בני עדות המזרח שלא קבלו עליהם חרם דרבנו גרשום, אלא נשבעים על האמור בכתובה, אם יכולים לטעון קים לי כהרא"ם להיפטר מחיוב מזונות, ומסיק דאינם יכולים.

ועוד עיין בזה בתשובת מהר"י אשכנזי ז"ל 'היא לו נדפסה' בשו"ת צל הכסף (חלק ב אבן העזר סימן יב – דף מג סוף טור ב), ובשו"ת שערי רחמים (אבן העזר סימן ב'), ובספר אבני האפד (אבן העזר סימן ע סעיף קטן ב), ובמשנת רבי אליעזר (חלק ב אבן העזר סימן מ"ח), ובפסקי דין רבניים (כרך י"א עמוד 71).

### אם פטור ממזונות גם כשלא פרע לה כתובתה

כב. הנה בדברי הרא"ם הנ"ל וכל הפוסקים שהביאו דבריו לא נתברר אם מה דפטרין ליה ממזונות מחמת שהעיכוב בא ממנה הוא גם היכא דלא פרע לה כתובתה, או דרק היכא דפרע לה כתובתה נפטר ממזונותיה.

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

ולכאורה יש להביא ראיה לדין זה מתשובת הרמב"ם (מקיצו נרדמים סימן קע"א), וזה לשונו:

שאלה: ויורנו בדבר אדם אשר כתב לאשתו גט ושלחו אליה ונמנעה מלקבלו, ונמשך הענין שנה, והבעל חושב שהענין כבר נגמר ביניהם ושהיא מגורשת, ואחר כך תבעה ממנו מזונות לשנה, החייב הוא בזה אם לאו. יורנו ושלומך יגדל ואל ידל.

תשובה: אם לא נשאר לה אצלו דבר מן הכתובה בכלל, ושלח לה הגט והיתה ההימנעות מלקבל הגט מצדה, אז אין לה מזונות מעת שהגיע הגט אליה אע"פ שלא קבלה אותו. וכתב משה.

מבואר בדבריו דגם היכא דהעיכוב לקבלת הגט בא מצידה ולא מצידו, אם נשאר עליו חיוב כתובה הרי הוא חייב במזונות, ורק אם "לא נשאר לה אצלו דבר מן הכתובה בכלל", אז נפטר ממזונות.

ועוד הביאו האחרונים שכן מבואר בתשובת רב נטרונאי גאון ז"ל (שערי צדק חלק ג שער ב סימן כה), וזו לשונו:

והאשה ששלח לה בעלה גט ואמרה "איני נוטלתו", אם יש לה כתובה עליו ואמרה איני נוטלת גט עד שיתנו לי כתובתי, יפה אומרת ויש לה מזונות, אבל אם נחתך הדבר בינו לבינה ואין לה עליו כתובה, ואין בינו לבינה אלא גט בלבד ולא קבלה גיטה, אין לה עליו מזונות.

כג. ובאמת מצאנו להגאון רבי יצחק אלחנן ז"ל בספר נחל יצחק (סוף חלק א) שהאריך בדינא דהרא"ם, ומסיק דהיכא דמשליש גט וסך כתובתה מהני לפטור עצמו ממזונות, ומטעם דפירעון בעל כורחו שמיה פרעון, וכיון דנפרעה כתובתה אין לה מזונות:

אך זהו דוקא בפני האשה, אבל שלא בפני האשה לא מהני, משום דבמקום פסידא ודאי לא מהני פירעון בעל כורחו שלא בפניו למיפטר נפשיה.

הרי שפירש לדנא דהרא"ם דהוא דוקא בהשליש לה כתובתה. אלא שלדבריו סגי בהשלשת סך כתובתה ולא בעינן פירעון בפועל, דפירעון בעל כורחו שמיה פירעון.

וכן מסיק השבות יעקב (חלק ב סימן קמ) דישליש לה כתובתה ופירות הכתובה יהיו שלה, וגם מעשה ידיה הרי הם שלה, וכהאי גוונא קרוב הדבר שיהא ספקה למזונותיה. וכן העלה המהרש"ם (חלק ג סוף סימן שנג).

ואמנם המשכנות יעקב (אבן העזר סימן טז) סבירא ליה דלעולם אי אפשר להפקיע חיובי הבעל לאשתו על ידי השלשת כתובה, וכל זמן שהאישה לא קבלה גט מבעלה הרי הוא מחוייב בכל חיובי האישות כלפיה. עיין שם.

ועיין בפסקי דין רבניים כרך ה' עמוד 297.

וביביע אומר (חלק ט אבן העזר סימן כד אות ה) הכריע כהנחל יצחק, וכתב שכן העידו רבני בבל ומרוקו:

שמעולם לא נהגו איסור לגרש האשה בעל כרחה, אלא המנהג פשוט בארצותם שמאחר שהבעל משליש דמי הכתובה פוטרים אותו מכל חיוביו, שאר כסות ועונה, ואח"כ מוסרים הגט לאשה, ואם האשה מסרבת בתוקף להתגרש, מתירים לבעל לשאת אשה אחרת עליה.

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

כד. ובעניין השלשת הכתובה, הנה בפסקי דין רבניים (כרך א עמוד 200), בפס"ד בהרכב הגאונים הגר"י עדס, הגר"ש אלישיב והגר"ב ז'ולטי – זצ"ל – כתבו:

הנה לפי ריהטת לישראל המובא בפוסקים "אם רוצה לגרש וליתן לה כתובה" לכאורה נראה דסגי במשליש את הכתובה גם באופן שהאשה לא תקבל את הכתובה אלא בצירוף הגט. אולם לפי מה שכתב הגר"צ אלהנן ז"ל בנחל יצחק בטעמו של דבר שנפקע חיובי הבעל על ידי השלשת הכתובה מפני שהוא כפורע חובו, שמועיל גם בעל כרחו של המלוה, ועל ידי זה פקע ממנו חיובי תנאי הכתובה. עיין שם.

ואם כן, זה דוקא אם הבעל השליש את הכתובה לטובתה שיהיה בידה הזכות לקבל את הכתובה תיכף ומיד גם בלא הגט, אז הוה פרעון המועיל גם בעל כרחו. אבל אם משליש באופן שהאשה לא תקבל את כתובתה כל זמן שלא תקבל יחד עם זה גם גטה, ודאי אין זה בכלל פרעון בעל כרחו, שהרי אין בידו להכריח אותה לקבל גט, ואם לא מרשה לה לקבל את כתובתה אלא אם כן תסכים לקבל את הגט אין כאן פרעון כלל, והוא נשאר חייב בכל החיובים.

כה. ובאמת שכל זה על פי דרכם של השבות יעקב והנחל יצחק דבעינן השלשת כתובה, אבל מלשון רבים מן הפוסקים שהביאו דברי הרא"ם מבואר, דכל שעיקוב הגט בא ממנה (מכוח תקנת הקהילות וכיוצא בה), זה עצמו סיבה לפטור ממזונות, ואף אם לא השליש סך כתובתה פטור.

וכן היא לשון הבית שמואל (בסוף סימן עז דין מורד ומורדת) "ואם הוא רוצה לגרשה ולסלק לה הכתובה", מבואר דחפץ ליתן לה כתובה, אבל עדיין לא פרע לה. וכן היא לשון החלקת מחוקק (סוף סימן קיז ס"ק כג). עיין שם. וכן כתב מהר"א ששון (סימן נה) שאם רוצה לגרשה ולפרוע כתובתה הבעל פטור ממזונות. מכל זה נראה דסגי בזה שמוכן ליתן לה כתובה כדי לפוטרו ממזונות.

### הטוען מאיסה עלי אם פטור ממזונות כיון דמאיסה עליה

כו. ודע דהגאון מהר"י אייבשיץ ז"ל בספר בני אהובה (פרק יד מאישות הלכה טו) כתב בביאור דינא דהרמ"א (סימן עז סעיף א) דהמורד על אשתו ורוצה לגרשה מיד וליתן כתובתה, אין מוסיפין לו על כתובתה, וכן דינא דהרא"ם הנ"ל דטוען מאיסה עלי ורוצה לגרשה וליתן כתובתה, אין חייב במזונותיה, על פי מה שמבואר ברמב"ם (שם הלכה ח) דטוענת מאיס עלי כופין אותו לגרשה, שלא יהו בנות ישראל כשבויות, מכל שכן באיש שהוא טוען כן שלא יהיה כשבויה:

ואף על פי דלא קיימא לן כהרמב"ם, היינו לגבי אשה בספק איסור דאורייתא, דשמא נתנה עיניה באחר, דגט מעושה פסול שלא כדין, וגם לעשות מעשה לגרש לא פסקינן כותיה. אבל בענין חרם דרבינו גרשום, וגם רק בענין ממון, כדאי הוא הרמב"ם לסמוך עליו דאינו עובר חרם דרבינו גרשום ופטור ממזונות, דהא לדינא דרמב"ם אפילו לגרשה בעל כורחה מותר ולית כאן חרם דרבינו גרשום, וגם אין להוסיף כתובה ולא להקרא מורד כלל.

וכעין זה כתב גם בשו"ת גליא מסכת (חלק א סוף סימן ה). עיין שם.

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

### הטוען מאיסה עלי אם פטור מחיוב עונה

כז. ומדי עסקי בעניין זה אמרתי לבאר אם מה שכתב הרא"ם דהטוען מאיסה עלי פטור ממזונות כיון דהוא רוצה לגרשה אלא שמעוכב מחמת אונס, אם זהו פטור רק ממזונות, או גם ממצוות עונה.

הנה החלקת מחוקק (שם ס"ק ג) כתב:

נראה דאפשר לומר דאף הרב לא אמרה רק לענין מזונות, דאפשר דיכול לומר "איני זנך ואיני נוטל מעשי ידיך מאחר שאני מוכן לגרשך", אך עונתה לא יגרע.

ובשו"ת שערי רחמים (אבן העזר סימן ב דיבור המתחיל "גם") כתב:

דעד כאן לא פטר הרא"ם רק ממזונות, משום דבכהאי גוונא שרוצה לגרש יכול לומר "איני זנך ואיני נהנה ממעשה ידיך", אבל לחיוב עונה דרמיא עליה, היכי פקע מיניה כל עוד דאגידה ביה. ואם אינו רוצה לשמש יש לו דין מורד ומוסיפין על כתובתה, כמו שכתב החלקת מחוקק (סימן עז ס"ק ג).

והגאון רבי צבי הירש מפירודא ז"ל בקונטרס שבסוף שו"ת ושב הכהן (דיבור המתחיל "ובזה

מיושב מה שהקשו") כתב:

ובזה מיושב מה שהקשו האחרונים על הרא"ם דאישתמיטתיה מיניה תשובת הרא"ש כלל מ"ב דכתב במקום שתמאן לקבל גע במקום שהדין לכופה ימנע ממנה שאר כסות ועונה, משמע אבל אם אין הדין לכופו אינו רשאי למנוע ממנה שאר כסות ועונה. ע"כ. דהרא"ש מיירי במניעת כל החיובים שאר כסות ועונה, אבל הרא"ם לא דיבר אלא במזונות לבד. ועוד נ"ל דבמניעות עונה דהוא כל יגרע דאורייתא מודה רא"ם דאינו רשאי למנוע, ומזונות איכא למימר דמודה הרא"ש דאף בכל אדם הרוצה לגרש רשאי למנוע, כיון דקיימא לן דהוא רק דרבנן, ואם כן הרא"ש והרא"ם שוין. ולפי זה ממהרי"ק נמי לא קשה על הרא"ם, כי גם בתשובת מהרי"ק מיירי בעונה שהיא דאורייתא.

כח. אכן בפסקי דין רבניים (כרך ג עמוד 180, פסק דינו של הרכב הגר"י נסים, הגר"ש אלישיב והגר"ב ז'ולטי) כתבו דכיוון דיסוד טעמו של הרא"ם לפוטרו ממזונות הוא מטעם דמצד הדין בידו לגרשה ורק תקנת הקהילות מעכבת על ידו, ונמצא דהוא אנוס בתקנתא דרבנן ולכך פטור, אם כן מה לי מזונות מה לי עונה. ומה שחילק הגרצ"ה ז"ל דעונה דאורייתא ומזונות דרבנן, הנה בדברי הרא"ם על התורה פרשת משפטים ובדרישה (חושן משפט סימן צז) משמו נראה דסבירא ליה דמזונות נמי חיובם מדאורייתא, ואם כן אין מקום לחלק בין עונה למזונות.

כט. ועוד עיין בדינא דהרא"ם בשו"ת מים עמוקים (ריש סימן א), בבית יעקב (סימן עז סעיף א), בשו"ת מעיל צדקה (סימן לג דיבור המתחיל "ובדבר הזה"), בתשובת הגר"י אלחנן ז"ל 'היא לו נדפסה' בספר תורת רבינו שמואל (חלק ב עמוד נט), בשו"ת שערי רחמים (אבן העזר סימן ב) ובספר עטרת שלמה (חלק א סימן כא).

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

### הטוען מאיסה עלי אם פטור מחיוב כתובה

ל. והנה מדברי כל הפוסקים הנ"ל מתבאר דכל הנדון בטוען מאיסה עלי הוא אם יש מקום לחייבה בגט, וכן אם יש מקום לפטרו ממזונות. אבל זה לא נתבאר בשום פוסק מהפוסקים שהבאנו דבריהם לעיל דבטענת מאיסה עלי נפטר מתשלום כתובה. ובדברי הבית שמואל (בסוף סימן עז דין מורד ומורדת), החלקת מחוקק (סוף סימן קיז ס"ק כג) ומהר"א ששון (סימן נה) מבואר דחייב ליתן לה כתובה, אלא שהנדון היכא שרוצה ליתן לה כתובה אלא שמנוע מכוח תקנת רבנו גרשום מאור הגולה וכיוצא אם פטור ממזונות או לא.

ואדרבה לדעת כמה מהפוסקים הנ"ל מחויב להשליש לה סך כתובה ורק אז יהא נפטר ממזונותיה, וכמבואר בשבות יעקב (חלק א סימן קמ), ובחתם סופר (חושן משפט סימן קצח), ובנחל יצחק (סוף חלק א), ובמהרש"ם (חלק ג סוף סימן שנג). הרי דטענת מאיסה עלי אינה טענה שיש בכוחה לפטרו מתשלום כתובה.

ולפיכך תמה אני על פסק בית הדין האזורי לפטרו מכתובה מחמת שמאיסה עלי, דהיכן מצאו כן בפוסקים. ולדינא נראה ברור דהטוען מאיסה עלי חייב בתשלום כתובה.

### ג. דין מקללת בעלה או חמותה אם חייבת בגט ואם מפסדת כתובה

עתה נבוא לבאר אם יש מקום לחייבה בגט ולהפסידה כתובה מחמת מה שקיללה את בעלה ואמרה לו "תישרף עם אימא שלך בגיהנום".

לא. הנה בנדון זה הארכנו באמרי משפט (חלק א סימן יג), ונביא בכאן עיקרי הדברים שנתבארו שם.

כתב מרן ז"ל (אבן העזר סימן קטו סעיף ד):

איזו היא דת יהודית? הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל, ואלו הם הדברים שאם עשתה אחת מהם עברה על דת יהודית [...] או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה, בכל אחד מאלו תצא בלא כתובה, אם יש עדים שהתרה בה תחלה ועברה על התראתו.

וכתב הרמ"א: "ויכול לגרשה בעל כרחא ואין בזה משום חרם רבינו גרשום".

וכתבו תלמידי רבנו יונה (הובא בשיטה מקובצת כתובות עב ע"א), דלאו דווקא מקללת אבי בעלה, אלא הוא הדין מקללת אם בעלה, הוויא עוברת על דת ותצא בלא כתובה. וכן מבואר בשו"ת לחם רב (סימן נב) ובעוד פוסקים.

לב. ואומנם הך דינא הוא דווקא כשיש עדים שהתרה בה תחלה ועברה על התראתו, כמפורש בדברי מרן הנ"ל. ובנידון דידן לא ידוע לנו שהתרה בה והעיד עדים על כך.

ואף שבביאור הגר"א (סימן קטו ס"ק יב) כתב דבעוברת על דת ורגילה בכך אינה צריכה התראה. וכן מבואר בבית מאיר שם (הובא בפתי תשובה ס"ק י). הנה בדברי מלכיאל (חלק ג סימן קמח) כתב דעוברת על דת גם ברגילה בעינן התראה. ועיין גם בתפארת יעקב על אבן העזר (סימן קיט סעיפים ג-ד). וכן העלו בפסקי דין רבניים (כרך ח עמוד 353) שגם כשהאישה עוברת על דת, כל זמן שלא התרו בה אין לחייבה בקבלת גט.

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

ומלבד זאת כבר צידדנו באמרי משפט שם (אות טו) דגם לדעת הפוסקים דסבירא להו שעוברת על דת אין צריכה התראה, יש לחלק בין עוברת על דת דיש בזה משום מעשה פריצות או לתא דאיסורא, כגון יוצאת לשוק ואשה פרוע או שטווה בשוק ומראה זרועותיה לבני אדם, דבזה סבירא ליה דאינה צריכה התראה ויכול נמי לגרשה בעל כורחה ואין בזה משום חרם דרבנו גרשום, אבל במקללת דמאי דחשיבא עוברת על דת הוא מצד מה שמזלזלת בבעלה, וכמו שכתבו תלמידי רבנו יונה והריטב"א (כתובות עב ע"א) ועוד, יש לומר דבזה לכולי עלמא בעינן התראה, וכעין מה שכתב הרשב"א בתשובה (מיוחסות לרמב"ן סימן קב) בבעל המכה את אשתו דבעינן התראה, והובא בשולחן ערוך (סימן קנד סעיף ג). עיין שם.

לג. זאת ועוד, דדין מקללת הוא רק כשמקללתו חנם, אבל אם היה מצר לה הרבה, וכל שכן אם מכה אותה, ומחמת כן קיללתו, אין לה דין מקללת שתפסיד כתובתה. וכמבואר בתשובת הרשב"א (המיוחסות להרמב"ן סימן קב), וזה לשונו:

אין לבעל להכות ולענות אשתו, דלחיים ניתנה ולא לצער, ואדרבה צריך לכבדה יותר מגופו. ואם טען שהיא מקללתו, בית דין חוקרין ושואלים לשכנים מי הגורם, ואם הוא מכה ומצער שלא כדיון והיא בורחת, הדין עמה, שאין אדם דר עם נחש בכפיפה, זכר לדבר – הָגֵר. אבל אם מקללתו חנם, הדין עמו, דהא מקללת בעלה בפניו מן היוצאות שלא בכתובה.

וכן מבואר בכנסת הגדולה (סימן קטו הגהות הטור אות י).

לד. גם יש לצרף שיטות הסוברים (עיין פתחי תשובה סימן קטו ס"ק י) דאין דין מקללת בקללה בלא שם או כינוי. ועיין בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ז סימן מה פרק ה) שצירף דעה זו, דאם לא קללה בשם או בכינוי לא חשיבא עוברת על דת.

לה. ועל כל האמור לעיל יש להוסיף מה שכתב בשו"ת דברי מלכיאל (חלק ג סימן קמה) דקשה לדון בעיתים הללו דין עוברת על דת בשביל קללת יולדיו, וכעין מה שכתב בתרומת הדשן (פסקים וכתבים סימן סח), הובאו דבריו בחלקת מחוקק (סימן קטו סעיף קטן ו), ובבית שמואל (שם סעיף קטן ז), דבזמן הזה שפרוצים בנדרים צריך דקדוק היטב להוציא אישה בלא כתובה משום נדרים, וכתב הדברי מלכיאל דכיום שפרוצים בקללות טפי מנדרים, ואפילו כשיתרה בה הבעל תחשוב שזה גוזמא בעלמא, לכן אין לדון בזה רק כשיתרו בה על פי בית דין. ובציץ אליעזר (חלק ז סימן מה פרק ה) הוסיף שהמציאות כיום בבתי הדין מאשרת בהחלט את דבריו של הדברי מלכיאל, "ודבריו צריכים לשמש יסוד, ולא למהר לחייבה בגט גם אם הבעל התרה בה בפני עדים".

מכל זה נראה דאין לחייבה בגט ולהפסידה כתובתה, מחמת מה שקיללה אותו ואת אמו.

### ד. דין מורדת אם מפסידה כתובתה בלא התראה

לו. ומה שכתבו לדון להפסידה כתובה מחמת שמרדה בבעלה, שעזבה את הבית ועברה לגור ביחידה נפרדת – הנה אין המורדת מפסדת כתובתה בלא התראה.

וכן מבואר בשו"ת הריטב"א (סימן מא), וזו לשונו: "וכי אמרה 'בעינא ומצערנא ליה' אינה נדונית כמורדת אלא כדברי רבותינו [...] ומתריץ עליה על ידי בית דין, ובלאו הכי אין קונסין לה כלום."

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

ובשו"ת הרמ"ע מפאנו (סימן נה) כתב:

ועתה יאמרו נא הטוענים להפקיע זכות האלמנה הזאת מדין מורדת [...] כי אמנם המצער צריך להכריז עליה [...] וישלחו להתרות בה לפני הכרזה ולאחריה, ושוב נמלכים הדיינים עצמם [...] ואם לא תשמע אליהם, אז יכתבו עליה אגרת מרד כדין וכהלכה, ובלי שמירת כל הסדר הזה אינה מפסדת כלום, והני מילי נמי כשהקפיד הבעל וקבל לפנינו עליה.

והנה ראיתי מגדולי הדור מי שחשב להפריז את המדה על העלובה הזאת, ואמר כי לאשה שמרדה על בעלה בשב ואל תעשה בלבד אולי יש תקוה שעל ידי התראה והכרזה תשוב ותתפייס, אבל כיון שהתריסה כולי האי ודאי לא תשמע לקול מוריה, ואטרוחי בי דינא בכדי להכריז ולהתרות לא מטרחינן [...] ותשובתו בצדו, שזה כלל גדול בתורה אין עונשין אא"כ מתרינן [...] ואם באנו להפסידה כתובתה באומדנא בעלמא וכו', לא תהא כזאת בישראל.

וכן מבואר בשו"ת חוט המשולש בתשובה מהגר"ח מוואלאז'ין ז"ל (סימן ב): "במורדת לכו"ע לא הפסידה בלא הכרזות והמלכות."

הרי שאין המורדת מפסדת כתובתה אלא לאחר שהבעל הקפיד וקבל עליה לפני בית הדין, ונעשה בה כל הסדר של הכרזות והמלכות, אבל אם לא נעשה בה כסדר הזה אינה מפסדת כתובתה.

בנידון דידן הרי לא היו התראות והכרזות והמלכות, הלכך אין להפסידה כתובה מדין מורדת.

לז. ובאמת שגם אם אכן התרה בה הבעל בפני בית דין, הרי גם לטענת הבעל האישה עזבה את הבית לתקופה של חצי שנה, והרי כתב הרמ"א (סימן עז סעיף ב) בדין מורדת שהתרו בה והכריזו עליה, שאחר י"ב חדש לא מהני אם חזרה בה, אלא איבדה כתובתה, אבל תוך י"ב חדש יכולה לחזור בה, ויש לה כתובה. עי"ש.

וגם לדעת הסוברים שהפסידה כתובה אחר ד' שבועות, כבר נתבאר דבנידון דידן שלא היו התראות והכרזות, אינה מפסדת כתובתה.

### המורם מאמור

א. נחלקו הראשונים בטוענת מאיס עלי אם כופין אותו לגרשה, דדעת הרמב"ם והרשב"ם דכופין, ודעת רוב הראשונים שאין כופין. וכן הלכה. (אות א).

ובמקום שהבעל טוען מאיסה עלי, כתבו האחרונים (תומת ישרים, פאת נגב, בני אהובה, גליא מסכת) דלהרמב"ם פשיטא דיכול לגרשה בעל כורחה, שהרי כתב הרא"ש בתשובה דלא ייפה רבנו גרשום כוח האישה מכוח האיש. (אותיות ב-ג).

ויש שכתבו (כן צידד הצמח צדק, והכי מסקי המהרש"ם ופרדס רימונים) דעד כאן לא פליגי על הרמב"ם רק בכפיית האיש, דאיכא חששא דגט מעושה והוויא אשת איש דאורייתא, אבל בכפיית האישה דאין כאן אלא חרם דרבנו גרשום, לכולי עלמא יש מקום לכופה כשטוען מאיסה עלי. (אות ד). והוא הדין כשמנוע מלגרשה מכוח שבועה, היכא דטוען מאיסה עלי שפיר יוכל לגרשה בעל כורחה. (אות ח).



# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

ואולם יש שכתבו דאין לדמות טענת מאיס עלי שטוענת האישה לטענת מאיסה עלי שטוען האישה, ולדידהו אין מקום לחייב את האישה בגט בטענת מאיסה עלי. (אותיות ה-ו).

ב. כתבו רבנו אליהו מזרחי, דהטוען על אשתו מאיסה עלי או שאר טענות, והוא חפץ לגרשה והיא אינה רוצה, ומה שמנוע מלגרשה בעל כרה הוא מתקנת הקהילות, אינו חייב במזונותיה. והסכים עמו הב"ח. (אות ט).

אבל החלקת מחוקק כתב שאין לסמוך על הב"ח בזה, וכל שמנוע מלגרשה מחמת תקנת רבנו גרשום מאור הגולה וכיוצא, חייב במזונותיה. ושכן משמע ממשנת הר"א, ומתשובת המהרי"ק. (אות י). וכן העלו הבית מאיר ומהרא"ל צונץ, וכן פסק המשכנות יעקב, ובגיליון רעק"א הביא שכן דברי הבשמים ראש. (אות יג).

ורבים מן הפוסקים (תורת אמת, גט מקושר, כנסת הגדולה, שבות יעקב, בית יעקב) כתבו דיכול הבעל המוחזק לומר: "קים לי כהרא"ם שפטור אני ממזונות." (אות יב).

ולמעשה נהגו בבתי הדין לחייב את הבעל במזונות ודלא כהרא"ם. אבל מרן ז"ל ביביע אומר מסיק דשפיר יכול הבעל לומר קים לי כהרא"ם, ואף נגד המנהג. (אות יד).

ובזמן הזה שרבו המתפרצים לומר שמואסים בנשותיהם, ונעשו בנות ישראל כהפקר, יש לשקול היטב לפני שמונעים מזונות מאישה שבעלה טוען שמאיסה עליו. (אות טו).

ג. כתבו הפוסקים דטענת מאיס עלי (והוא הדין טוען מאיסה עלי) דבעינן שתהא טענתה מבוררת, אין צריך שתברר טענתה בעדים דווקא, אלא כל שניכר לבית הדין ונראה בעיניהם שטענתה אמיתית היא, שבאמת מאוס הוא לה, מיקרי טענה ואמתלא מבוררת. (אות יח).

ד. נחלקו האחרונים אם דין הרא"ם הוא גם כשמנוע לגרשה מכוח שבועה, דהרב פרח מטה אהרן כתב דכשמנוע לגרשה מכוח שבועתו גם הרא"ם יודה דחייב במזונותיה, וכן כתב מהרי"י אלגאזי. (אות יט). אבל הרב פאת נגב כתב דאין לחלק בזה, ובכל גוונא שמנוע לגרשה מחמת שהיא מעכבת את הגירושין אין לה מזונות. וכן כתב הרב יש"א ברכה. (אות כ).

והרב ידיו של משה כתב דהיכא דמנוע מחמת השבועה מחויב ליתן לה מזונות, אלא דלעניין קיום חיוב השבועה אין בית דין כופין על זה, רק הוא צריך לחוש על עצמו. (אות יט).

ה. מדברי רב נטרונאי גאון והרמב"ם בתשובה נראה דאין הבעל נפטר מחיוב מזונות כל זמן שלא פרע כתובתה. (אות כב).

ובדינא דהרא"ם דטוען מאיסה עלי נפטר ממזונות, נראה מלשונות הפוסקים דכל שהוא מוכן לפרוע לה כתובתה סגי בזה לפטרו ממזונות. (אות כה).

והשבות יעקב והנחל יצחק כתבו דצריך להשליש לה סך כתובתה, ורק אז נפטר ממזונותיה. ולדעת נחל יצחק בעינן שישליש בפניה דאז הווי פירעון בעל כורחה. (אות כג).

ואפשר דלנחל יצחק בעינן שתוכל לגבות כתובתה גם בלא שתיתול את הגט, דרק בכהאי גוונא מקרי פירעון. (אות כד).

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

ו. הגאון מהר"י איבשיץ ז"ל ביאר בבני אהובה דהטוען מאיסה עלי פטור ממזונות, כיון דלהרמב"ם טוענת מאיס עלי כופין אותו לגרשה, אם כן אף דלא קיימא לן כהרמב"ם היינו לכופו לגרשה, אבל לעניין חיוב גירושין בעל כורחה, וביותר לעניין פטור ממון, כדאי הוא הרמב"ם לסמוך עליו דאינו עובר חרם דרבנו גרשום ופטור ממזונות. וכן כתב בגליא מסכת. (אות כו).

ז. החלקת מחוקק כתב דאפשר דדברי הרא"ם אינם אמורים רק לעניין מזונות, אבל עונתה לא יגרע. וכן כתב בשערי רחמים. ויש שפקפקו בזה וכתבו דכיוון דטעם הרא"ם דהוא אנוס בתקנתא דרבנן, מה לי מזונות מה לי עונה. (אותיות כז–כח).

ח. הדבר ברור דהטוען מאיסה עלי אינו נפטר מחיוב כתובה. וכן מפורש בפוסקים. (אות ל).

ט. המקללת אבי בעלה או אמו, אם יש עדים שהתרה בה תחלה ועברה על התראתו, דינה כעוברת על דת, ויכול לגרשה בעל כורחה, ותצא שלא בכתובה. (אותיות לא–לב).

ואמנם כל זה כשמקללתו בחנם, אבל אם הצר לה או שהכה אותו ומחמת כן קללתו, לא חשיבא עוברת על דת. (אות לג).

כשקללתו בלא שם או כינוי יש לצרף שיטות הסוברים דכהאי גוונא לא חשיבא עוברת על דת. (אות לד).

בזמן הזה שפרוצים הרבה בקללות, אין למהר לחייב בגט על סמך מה שמקללת. (אות לה).

י. אין המורדת מפסדת כתובתה אלא לאחר שהבעל הקפיד וקבל עליה לפני בית הדין, ונעשה בה כל הסדר של ההכרזות והמלכות, אבל אם לא נעשה בה כסדר הזה אינה מפסדת כתובתה. (אות לו).

### העולה מכל הנ"ל

לכן אני מצטרף לדברי הנשיא כי הערעור מתקבל בחלקו: בנידון דידן שהבעל טוען מאיסה עלי ונתבררה טענתו בבית הדין, הרי הוא פטור מחיוב מזונות, ויש מקום גם לחייב את האישה בקבלת גט פיטורין וכדעת המהרש"ם. אולם לעניין חיוב כתובה נראה שאין מקום לפטרו מחיובו, וחייב לשלם לה סך כתובתה.

### הרב יצחק אלמליח

#### דעת הרב יעקב זמיר

הנה בנדון דידן בעניין הכתובה לא ראינו להדיא בפסק הדין של בית הדין האזורי נימוק הלכתי לפטורו של הבעל מתשלום כתובה לאשתו משום העילה של מאיסות בטענה מבוררת, שהרי לפי ההלכה בעל המגרש את אשתו בגלל מומין, אף שאישה חייבת להתגרש, חייב הבעל בתשלום כתובתה למרות מאיסות שיש לו באשתו בגלל כך.

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

עיינן ברמב"ם (הלכות אישות פרק כה הלכה י) וזה לשונו: "וכן כל אשה שנולדו בה מומין אחר שנשאת, אפילו נעשית מוכת שחין, אם רצה לקיים יקיים. ואם רצה להוציא ייתן כתובה." עד כאן לשונו.

ועיינן שם במגיד משנה שכתב: "זה פשוט ומתבאר בהרבה מקומות [...] שכל מה שאירע לה תחתיו נסתחפה שדהו כיון שהיא לא גרמה."

וראים אנו אפוא שאף שיש לבעל מאיסות מאשתו בגלל המומין שיש בה, בפרט כשהיא מוכת שחין, אף על פי כן, הוא חייב לשלם לה את כתובתה.

וכן כתב עוד הרמב"ם (הלכות ייבום וחליצה פרק ב הלכה יד) וזו לשונו: "[...] נולדו בה מומין כשהיא שומרת יבם, נסתחפה שדהו, אם לא רצה ליבם יחלוץ ויתן כתובה." עכ"ל.

גם מרן בשולחן ערוך (אבן העזר סימן קיז סעיף יא) פסק להלכה את דברי הרא"ש בתשובה וזו לשונו:

מי שנודע לו שאשתו נכפית ורוצה לגרשה, ואינו משיג כדי כתובתה, כופין אותה לקבל גט, (ואין בזה משום תקנת רבנו גרשום. [רמ"א]), ויתן הנמצא בידו לכתובתה והמותר כשתשיג ידו [...]

ועיינן שם בחלקת מחוקק (ס"ק כג). וכן בסימן קיט (ס"ק ה).

הנה, אף על פי שמום של נכפית זה מום גדול ומסתמא יש בו מאיסות, למרות זאת חייב הבעל לשלם לאשתו את כתובתה.

אם כן, כל שכן בנדון דידן שלא התברר שיש לאשתו מום גדול, אף שהיא מאוסה עליו מכל מקום הבעל חייב לשלם את כתובת אשתו.

ועוד עיינן למרן הראשון לציון זצ"ל בשו"ת יביע אומר (חלק ה חלק אבן העזר סימן א סוף אות ב), שכתב בשם שו"ת כרם חמר (אבן העזר סימן צט) שהביא שם תשובת מהר"י בן צור שכתב במקרה שהאישה חייבת להתגרש אין צריך לפרוע לה מיד את כתובתה אלא תתגרש ותישאר הכתובה חוב עליו. עיינן שם.

מוכח גם כן מזה שגם כאשר האישה חייבת להתגרש חייב הבעל בתשלום כתובתה, וכאמור לעיל בדברי הרמב"ם והשולחן ערוך.

לפיכך, יש לקבל בנדון דידן את ערעור האישה בנושא הכתובה ולפסוק כי הבעל חייב לשלם לאשתו את כתובתה.

הרב יעקב זמיר

### פסק דין

על כן אנחנו מחליטים:

א. ערעור האישה על החלטת בית הדין האזורי לחיובה בגט משום מאיסות באמתלא מבוררת נדחית.

ב. טענת הבעל מתקבלת כי האישה מאוסה עליו כמו שהתבררה טענתו בבית הדין משום כך הרי הוא פטור מחיוב מזונות אישה.

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

ג. ערעור האישה על החלטת בית הדין האזורי למשמורת זמנית של האב עד שיגיע תסקיר בנושא משמורת נדחה. הילדים יהיו במשמורת זמנית אצל האב עד שיגיע התסקיר.

ד. ערעור האישה על החלטה בית הדין האזורי כי אין לחייב את הבעל בכתובה מתקבל. אין מקום לפטור את הבעל מחיוב הכתובה. לפיכך הבעל חייב לשלם לה את סך כתובתה.

ניתן לפרסם ללא פרטים מזהים.

ניתן ביום כ"ג במרחשוון תשע"ח (12.11.2017).

הרב יעקב זמיר

הרב יצחק אלמליח

הרב יצחק יוסף – נשיא